

ZAJEDNIČKA POLJOPRIVREDNA POLITIKA

Degmečić, Nikolina

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:145:905776>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-22**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Diplomski studij Financijski menadžment

Nikolina Degmečić

ZAJEDNIČKA POLJOPRIVREDNA POLITIKA

Diplomski rad

Osijek, 2023.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera
Ekonomski fakultet u Osijeku
Diplomski studija *Financijski menadžment*

ZAJEDNIČKA POLJOPRIVREDNA POLITIKA

Diplomski rad iz kolegija Ekonomske politike EU

Student: Degmečić Nikolina

JMBAG: 0010227600

e-mail: degmecicnikolina@gmail.com

Mentor: Izv. prof. dr. sc. Dražen Ćučić

Osijek, 2023.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek

Faculty of Economics and Business Osijek

Graduate Study Financial management

Nikolina Degmečić

COMMON AGRICULTURAL POLICY

Graduate paper

Osijek, 2021.

IZJAVA
O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI,
PRAVU PRIJENOSA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA,
SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA
I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je diplomski rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.

3. Kojom izjavljujem da sam suglasan da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).
4. Izjavljujem da sam autor predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta: Nikolina Degmečić

JMBAG: 0010227600

OIB: 40977236887

e-mail za kontakt: degmecicnikolina@gmail.com

Naziv studija: diplomski studij Financijski menadžment

Naslov rada: Zajednička poljoprivredna politika

Mentor rada: Izv. prof.dr.sc. Dražen Čučić

U Osijeku, 18.9.2023. godine

Potpis Degmečić Nikolina

Zajednička poljoprivredna politika

SAŽETAK:

Zajednička poljoprivredna politika (ZPP) je ključna politika Europske unije koja se odnosi na poljoprivredu, ruralni razvoj i ribarstvo. Uvedena je s ciljem osiguravanja stabilnosti, sigurnosti hrane, održivog razvoja i konkurentnosti poljoprivrede u zemljama članicama EU. ZPP se temelji na nekoliko glavnih načela. Jedno od njih je osiguravanje pravednih i stabilnih prihoda poljoprivrednicima putem izravnih plaćanja, koja se dodjeljuju na temelju površine poljoprivrednog zemljišta ili drugih kriterija. Ovo pomaže u održavanju dohotka poljoprivrednicima i smanjenju tržišnih fluktuacija. Važan aspekt poljoprivrede u Hrvatskoj je i potpora ruralnom razvoju. Osim proizvodnje hrane, poljoprivreda može pružiti mogućnosti za razvoj ruralnih područja kroz stvaranje novih radnih mjesta, diversifikaciju ruralne ekonomije i očuvanje tradicionalnih vrijednosti i kulture. Ukratko, Zajednička poljoprivredna politika EU-a je politika koja podržava poljoprivredu, ruralni razvoj i ribarstvo s ciljem osiguranja stabilnosti, sigurnosti hrane, održivosti i konkurentnosti u poljoprivrednom sektoru.

Cilj diplomskog rada je pružiti pregled ključnih aspekata ZPP-a, uključujući njezine temeljne principe, ciljeve i instrumente te utjecaj koji ima na poljoprivrednu proizvodnju, ruralni razvoj, okoliš i društvo općenito. Svrha rada je istražiti budućnost Zajedničke poljoprivredne politike u Europskoj Uniji i Republici Hrvatskoj. U radu su korištene mnoge znanstvene metode kao što je povijesna metoda, metoda deskripcije, metoda klasifikacije te statistička metoda.

Ključne riječi: poljoprivreda, zajednička poljoprivredna politika, poljoprivrednik, strateški plan

Common agricultural policy

ABSTRACT

The Common Agricultural Policy (CAP) is a key policy of the European Union related to agriculture, rural development and fisheries. It was introduced with the aim of ensuring stability, food safety, sustainable development and competitiveness of agriculture in EU member states. The CAP is based on several main principles. One of them is to ensure a fair and stable income for farmers through direct payments, which are allocated based on the area of agricultural land or other criteria. This helps to maintain the income of farmers and reduce market fluctuations. An important aspect of agriculture in Croatia is support for rural development. In addition to food production, agriculture can provide opportunities for the development of rural areas through the creation of new jobs, the diversification of the rural economy, and the preservation of traditional values and culture. In short, the EU's Common Agricultural Policy is a policy that supports agriculture, rural development and fisheries with the aim of ensuring stability, food security, sustainability and competitiveness in the agricultural sector.

The aim of the thesis is to provide an overview of the key aspects of the CAP, including its fundamental principles, goals and instruments and the impact it has on agricultural production, rural development, the environment and society in general. The purpose of the work is to investigate the future of the Common Agricultural Policy in the European Union and the Republic of Croatia. Many scientific methods were used in the work, such as the historical method, the method of description, the method of classification and the statistical method.

Key words: agriculture, common agricultural policy, farmer, strategic plan

Sadržaj	
1. Uvod	1
2. Metodologija rada	2
2.1. Cilj rada	2
2.2. Struktura rada	2
3. Općenito o poljoprivredi	4
3.1. Mjere poljoprivredne politike i njihovo financiranje	5
3.2. Zajednička organizacija tržišta poljoprivrednih proizvoda	8
3.3. Sustavi gospodarenja u poljoprivredi	9
3.3.1. Intenzivna poljoprivreda	9
3.3.2. Tradicionalna (održiva) poljoprivreda	10
3.3.3. Ekološka poljoprivreda	11
4. Zajednička poljoprivredna politika	13
4.1. Pojam i značenje zajedničke poljoprivredne politike	13
4.2. Povijest zajedničke poljoprivredne politike	16
4.3. Stupovi ZPP-a	21
4.3.1. Prvi stup	21
4.3.2. Drugi stup	22
4.4. Ciljevi i načela ZPP-a	23
5. Zajednička poljoprivredna politika u Hrvatskoj	26
5.1. Hrvatski poljoprivrednik u EU	29
5.2. Problemi Hrvatske poljoprivrede	31
5.3. Primjena ZPP-a u Hrvatskoj	34
6. Strateški plan Zajedničke poljoprivredne politike Europske unije 2023.-2027.	36
7. Strateški plan Zajedničke poljoprivredne politike Republike Hrvatske za razdoblje od 2023. do 2027. godine	39
8. Zaključak	44
Literatura	45
Popis slika	47
Popis tablica	48

1. Uvod

Poljoprivreda predstavlja temeljni sektor ekonomije posvećen uzgoju biljaka i životinja kako bi se proizvela hrana, sirovine i razni poljoprivredni proizvodi. Ona igra vitalnu ulogu u osiguravanju prehrane sigurnosti, održivog razvoja, ruralnog razvoja i očuvanja okoliša. U poljoprivredi se koriste različite metode kao što su obrada zemlje, sjetva, uzgoj i berba biljaka, uzgoj i uzimanje brige o životinjama te upravljanje prirodnim resursima poput tla i vode. Moderna poljoprivreda uključuje primjenu tehnologija, poput strojeva, gnojiva, pesticida i genetski modificiranih organizama, kako bi se povećala produktivnost i učinkovitost. Važno je naglasiti da su održiva poljoprivreda i zaštita okoliša postali sve važniji aspekti, a poticanje agroekoloških praksi, organske proizvodnje i zaštite bioraznolikosti sve više dobivaju na značaju. Poljoprivrednici su ključni sudionici u poljoprivrednom sektoru. Njihov rad i trud omogućavaju proizvodnju hrane i održavanje poljoprivrednih aktivnosti. Međutim, poljoprivrednici suočavaju se s brojnim izazovima, poput nepredvidljivih klimatskih uvjeta, niskih prihoda u usporedbi s drugim sektorima te rizika u prodaji poljoprivrednih proizvoda.

Zajednička poljoprivredna politika (ZPP) predstavlja ključni instrument Europske unije za poticanje i reguliranje poljoprivredne proizvodnje unutar njezinih granica. Od njezinog uspostavljanja 1962. godine, ZPP se kontinuirano razvijala i prilagođavala raznim izazovima, uključujući promjene u društvenim, ekonomskim i okolišnim uvjetima. S obzirom na to da poljoprivreda predstavlja važnu gospodarsku granu u EU, u kojoj radi oko 22 milijuna ljudi, te da je poljoprivredna proizvodnja ključna za osiguranje hrane i održivog razvoja, važno je analizirati i razumjeti funkcioniranje ZPP-a.

Strateški plan ZPP-a predstavlja ključni dokument koji utvrđuje ciljeve, prioritete i mjere za razvoj poljoprivrede u Europskoj uniji. Ovaj plan osigurava usklađenost poljoprivredne politike s promjenama u sektoru, društvenim potrebama i političkim smjernicama. Kroz strateški plan, ZPP osigurava financijska sredstva, potporu i mehanizme za podršku poljoprivrednicima, promovira održivost, konkurentnost, sigurnost hrane, zaštitu okoliša i ruralni razvoj.

Uvod u temu Zajedničke poljoprivredne politike i strateškog plana ZPP-a ukazuje na važnost i složenost poljoprivrede kao gospodarske grane, te na nužnost političkih i financijskih mehanizama za podršku poljoprivrednicima i razvoju poljoprivrede u skladu s potrebama društva i zahtjevima održivosti.

2. Metodologija rada

Tijekom izrade diplomskog rada korišteno je nekoliko znanstvenih metoda kako bi se razumjela problematika, objasnio teorijski dio diplomskog rada te kako bi se proveo istraživački dio. Metoda deskripcije korištena je kako bi se prikazala uloga poljoprivrede te kako bi se objasnila i prikazala uloga zajedničke poljoprivredne politike. Korištena je i povijesna metoda za prikupljanje dokumenata te za kronološki slijed nastanka Zajedničke poljoprivredne politike. Metoda klasifikacije korištena je za podjelu pojma poljoprivrede. Statistička metoda korištena je za prikaz tablično prikazivanje kretanja određenih pojava.

Kao osnovu za izvore i teorijski okvir koristili smo dostupnu stručnu literaturu sa interneta, kao i relevantne online izvore, uz knjige koje smo posudili iz gradske i sveučilišne knjižnice.

2.1. Cilj rada

Predmet istraživanja ovog diplomskog rada je utjecaj zajedničke poljoprivredne politike na EU te na Hrvatsku proizvodnju i stanovništvo. Rad se sastoji od teorijske podloge kojom se pružaju sve potrebne informacija kako bi se razumjela problematika samog rada.

Cilj ovog diplomskog rada je pružiti pregled ključnih aspekata ZPP-a, uključujući njezine temeljne principe, ciljeve i instrumente te utjecaj koji ima na poljoprivrednu proizvodnju, ruralni razvoj, okoliš i društvo općenito. Također će se raspravljati o izazovima s kojima se ZPP suočava u svjetlu globalnih klimatskih promjena, rastuće svjetske populacije i promjena u tržišnom okruženju.

2.2. Struktura rada

Na samom početku diplomskog rada objašnjava se pojam poljoprivrede, njezini ciljevi, mjere te se navode sustavi gospodarenja u poljoprivredi te ih se pobliže definira i opisuje.

U nastavku, navodi se pojam i značenje Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP), njezina povijest nastanka te se pobliže objašnjavaju stupovi, ciljevi i načela ZPP-a.

Nadalje, povezuje se Zajednička poljoprivredna politika s Hrvatskom. Objašnjava se njezin utjecaj na hrvatsku poljoprivredu te se navode neki od problema Hrvatske poljoprivrede.

Zatim, navodi se i objašnjava strateški plan zajedničke poljoprivredne politike Republike Hrvatske za razdoblje od 2023. godine do 2027. godine.

Na samom kraju sažet će se sve navedeno u diplomskog radu te će se na temelju podataka donijeti zaključak i iznijeti najvažniji rezultati.

Na temelju teorijske analize, ovaj diplomski rad ima za cilj dati sveobuhvatan uvid u važnost ZPP-a za Europsku uniju i njezine članice te istaknuti njegov utjecaj na poljoprivrednu proizvodnju, ruralni razvoj i okoliš.

3. Općenito o poljoprivredi

Poljoprivreda je vrlo važna djelatnost kako u Hrvatskoj tako i u svijetu. Zahvaljujući poljoprivredi stanovništvo danas ima razne vrste voća, mesa i povrća. Jedan je od najznačajnijih gospodarskih sektora. Kako se danas vrijeme brzo mijenja tako se mijenja i poljoprivreda. Klimatske promjene koje se događaju unazad nekoliko godina znatno utječu na zemlju poljoprivrednika te predstavljaju opasnosti s kojima se danas poljoprivrednici susreću.

Hrvatska enciklopedija objašnjava da je poljoprivreda ekonomski sektor koji se bavi uzgojem biljaka i životinja, uglavnom radi proizvodnje hrane za ljude. Osim toga, poljoprivreda uključuje i lokalnu preradu poljoprivrednih proizvoda na vlastitim gospodarstvima. Ako se prerada obavlja na industrijski način, to se naziva poljoprivredna industrija, kao što su prehrambena, tekstilna, duhanska i industrija kože. Poljoprivredni proizvodi mogu se podijeliti prema različitim kriterijima. Na temelju agrotehnike i uzgojnih metoda razlikuju se različite grane poljoprivrede poput ratarske proizvodnje, voćarstva, vinogradarstva, travnjaštva i stočarstva. U prapovijesnom razvoju, ljudska vrsta je svoj biološki opstanak temeljila na prikupljanju plodova divljih biljaka i lovu. Smatra se da je oko 15 000 do 9000 godina prije Krista čovjek počeo domestikaciju i uzgoj životinja.

Prema Hrvatskoj enciklopediji (2023) poljoprivredno stanovništvo je tek početkom 1970-ih prestalo rasti u apsolutnom broju svjetskog stanovništva. U 2004. godini, udio poljoprivrednog stanovništva u ukupnom broju iznosio je 41%, pri čemu je udio poljoprivrednih proizvoda u ukupnom domaćem bruto proizvodu smanjen na 6,3%. Razvijene zemlje su imale udio poljoprivrednog stanovništva od 6%, dok je udio u nerazvijenim zemljama bio 49%. Zastupljenost poljoprivrednih izvoza i uvoza u ukupnom izvozu i uvozu pala je na 6,9% i 7,1% (u razdoblju 2001.–2003.). Istovremeno, količina poljoprivrednih i obrađenih površina je smanjena u odnosu na broj stanovnika. Godine 2002., svaki stanovnik je imao 0,8 hektara poljoprivrednih površina (u razvijenim zemljama 1,34 ha, a u nerazvijenima samo 0,66 ha). Unatoč tome, porast proizvodnje po jedinici površine nadoknadio je taj loš odnos. Proizvodnja žitarica po hektaru je u posljednjih četrdeset godina (1961./63.–2002./04.) porasla s 14,4 na 31,7 tona, što predstavlja rast od 120%. Ukupna poljoprivredna proizvodnja po stanovniku također je rasla godišnjom stopom od otprilike 0,5%. Povećanje proizvodnje po jedinici površine rezultat je većeg genetskog potencijala biljaka, povećane uporabe kemijskih sredstava i mehanizacije, te boljeg reguliranja vodnog režima u tlu. Godine 2002., potrošnja mineralnih

gnojiva po hektaru oraničnih površina dosegla je 100,8 kilograma, a na jedan traktor dolazilo je 57 hektara obrađenih površina.

„Poljoprivreda kao gospodarska djelatnost ima veliki razvojni potencijal, a niska razina onečišćenosti tla izrazito je pogodna za ekološku poljoprivrednu proizvodnju. Unatoč tome, prema zadnjim dostupnim podacima u razdoblju 2013.-2016. godine RH bilježi trend smanjenja broja poljoprivrednih gospodarstava za 14,6 % i neznatno smanjenje ukupno korištene poljoprivredne površine (oko 1,5 mil. ha)“ (Hrvatski sabor, 2021).

Jošt i Samobor (2005) navode da postoje tri moguća modela poljoprivredne proizvodnje s sljedećim osnovnim obilježjima:

1. Moderna intenzivna poljoprivreda:

- Glavni fokus je na ekonomskom interesu i profitu.
- Visoka primjena kemijskih sredstava opravdana ekonomski.
- Nedostatak brige o zaštiti okoliša.

2. Koncept održive poljoprivrede:

- Glavni cilj je održavanje adekvatnih prihoda i radnih mjesta.
- Zaštita okoliša i sprječavanje onečišćenja su ključni.
- Prioritet je proizvodnja visokokvalitetne hrane.

3. Načela ekološke poljoprivrede:

- Optimalno iskorištavanje resursa iz prirode.
- Sistematsko recikliranje u ciklusu tlo-usjev-životinja.
- Kompletno izbjegavanje uporabe pesticida i sintetičkih gnojiva

3.1. Mjere poljoprivredne politike i njihovo financiranje

Zakon o poljoprivredi navodi nekoliko mjera poljoprivredne politike, a to su:

- Programi ruralnog razvoja
- Izravna financijska potpora
- Potpore za određene sektore poljoprivrede
- Uređenje i organizacija tržišta poljoprivrednih proizvoda

- Razne druge inicijative koje podržavaju ciljeve poljoprivredne politike

Kako bi se potpore dobile Zakon o poljoprivredi navodi da se one provode u fazama te da mogu uključivati sljedeće:

1. Podnošenje i zaprimanje zahtjeva za potporu
2. Rangiranje zahtjeva za potporu
3. Administrativnu kontrolu kriterija odabira
4. Administrativnu kontrolu prihvatljivosti korisnika
5. Administrativnu kontrolu prihvatljivosti projekta/aktivnosti
6. Administrativnu kontrolu prihvatljivosti troškova
7. Kontrolu na terenu.

Zakon o poljoprivredi ističe da je cilj mjera ruralnog razvoja je poboljšanje gospodarske učinkovitosti, povećanje konkurentnosti u proizvodnji i preradi poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, promicanje okolišno održive i energetske učinkovite poljoprivrede prilagođene klimatskim promjenama, održivo upravljanje šumama, poboljšanje kvalitete života, očuvanje naseljenosti te unaprjeđenje gospodarskih aktivnosti u poljoprivrednim područjima, uz poštivanje načela očuvanja i poboljšanja okoliša, krajobraza, bioraznolikosti te ublažavanja klimatskih promjena. Ove mjere se provode kroz:

- Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske
- Državne potpore
- Strateški plan.

Prema Zakonu o poljoprivredi (2023) izravna potpora predstavlja financijska sredstva koja se direktno dodjeljuju poljoprivrednicima s ciljem osiguranja stabilnosti njihovog prihoda iz poljoprivrede. Izravna potpora obuhvaća sljedeće: mjere iz programa izravnih plaćanja u okviru Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP) u razdoblju od 2015. do 2022. godine, intervencije u obliku izravnih plaćanja iz Strateškog plana, mjere za izuzetno osjetljive sektore u poljoprivredi u sklopu Programa državnih potpora. Program izravnih plaćanja uključuje sljedeće mjere definirane Uredbom (EU) br. 1307/2013:

1. Osnovno plaćanje: Financijska potpora koja se temelji na površini poljoprivrednog zemljišta koje se koristi za poljoprivrednu proizvodnju.

2. Preraspodijeljeno plaćanje: Dodatna financijska potpora koja se dodjeljuje poljoprivrednicima s manjim površinama poljoprivrednog zemljišta kako bi se uravnotežila raspodjela potpore.
3. Plaćanje za poljoprivredne prakse korisne za klimu i okoliš: Potpora namijenjena poticanju poljoprivrednika na primjenu praksi koje su ekološki održive i pridonose smanjenju negativnih utjecaja na klimu i okoliš.
4. Plaćanje za mlade poljoprivrednike: Financijska potpora koja je namijenjena poticanju mladih poljoprivrednika da započnu ili prošire svoje poljoprivredne aktivnosti.
5. Proizvodno vezana potpora: Potpora koja se dodjeljuje za određene proizvode ili sektore poljoprivrede kako bi se osigurala stabilnost proizvodnje i tržišta.
6. Program za male poljoprivrednike: Mjera usmjerena na podršku malim poljoprivrednicima kroz posebne financijske potpore ili olakšice kako bi se osigurala njihova održivost.

Navedene mjere izravne potpore imaju za cilj podržati poljoprivrednike i osigurati stabilnost njihovih prihoda u poljoprivrednoj djelatnosti.

Mjere državne podrške u poljoprivredi i ruralnom razvoju moraju biti usklađene s propisima Europske unije o državnoj potpori u tim područjima. Davatelji državne podrške prema ovom zakonu obuhvaćaju središnja tijela državne uprave, lokalne i regionalne samouprave, kao i svaku pravnu osobu koja dodjeljuje državnu podršku, objašnjava Zakon o poljoprivredi (2023).

Državna potpora je instrument koji koriste vlade kako bi podržale određene sektore, industrije ili poduzeća unutar svoje jurisdikcije. To su financijske ili materijalne potpore koje vlade pružaju kako bi potaknule gospodarski rast, razvoj inovacija, očuvanje radnih mjesta ili rješavanje drugih društvenih ili ekonomskih pitanja. Važno je napomenuti da mjere državne potpore moraju biti u skladu s pravilima konkurencije kako bi se spriječila nelojalna tržišna utakmica.

Zakon o poljoprivredi (2023) ističe kako se mjere poljoprivredne politike financiraju iz različitih izvora, a to su:

- Fondovi Europske unije koji su namijenjeni poljoprivredi i ruralnom razvoju
- Državni proračun Republike Hrvatske
- Proračun jedinica lokalne i regionalne samouprave

- Donacije i ostali izvori sukladno važećim propisima

3.2. Zajednička organizacija tržišta poljoprivrednih proizvoda

Zakon o poljoprivredi (2023, Glava 3, poglavlje 1.) navodi da je ministarstvo odgovorno za organizaciju tržišta poljoprivrednih proizvoda i obavlja sljedeće zadatke:

- Predlaže Vladi propise, programe i strategije potrebne za provedbu zajedničke organizacije tržišta poljoprivrednih proizvoda.
- Donosi odluke u skladu s uvjetima utvrđenim Uredbom (EU) br. 1308/2013 i pravilnicima koje ministar donosi.
- Djeluje kao koordinacijsko tijelo.
- Prati stanje na tržištu poljoprivrednih proizvoda i predlaže Europskoj komisiji aktiviranje određenih mjera organizacije tržišta poljoprivrednih proizvoda.
- Prikuplja i prati podatke o cijenama i količinama određenih poljoprivrednih proizvoda i ulaznih troškova, te regulira sustav prikupljanja, obrade i kontrole podataka o cijenama za izvještavanje Europskoj komisiji i nacionalnim potrebama u okviru organizacije tržišta poljoprivrednih proizvoda.
- Pruža informacije Europskoj komisiji o novčanim kaznama koje će se primijeniti u tim sektorima.
- Odgovoran je za obavljanje poslova Posebnog odjela koji se odnose na kontrolu transakcija izvršenih u okviru europskih poljoprivrednih fondova.
- Obavještava Europsku komisiju u skladu s obvezama iz Uredbe (EU) br. 1308/2013 i njenih provedbenih propisa.
- Razmjenjuje podatke s Europskom komisijom i državama članicama Europske unije.

Zakon o poljoprivredi (2023) navodi kako je Agencija za plaćanja provedbeno tijelo za organizaciju tržišta poljoprivrednih proizvoda te obavlja poslove objavljivanja javnih natječaja i poziva, zaprimanje, kontroliranje i obrađivanje zahtjeva pravnih i fizičkih osoba u pojedinim mjerama, isplaćivanje potpora u provedbi mjera, vođenje evidencije i upisnike, upravljanje

sustavom prijave isporučenih količina mlijeka prema prvom kupcu, sklapanje ugovora, donošenje odluka i rješavanje o odlukama i ugovorima koje je donijela, provođenje administrativne kontrole i kontrole na terenu, praćenje stanja na tržištu poljoprivrednih proizvoda, dostavljanje podataka Ministarstvu i Europskoj komisiji te razmjenjuje podatke s državama članicama Europske unije i dr.

3.3. Sustavi gospodarenja u poljoprivredi

Sustavi gospodarenja u poljoprivredi odnose se na različite pristupe i metode koje poljoprivrednici primjenjuju u upravljanju poljoprivrednim resursima i proizvodnim procesima. Ti sustavi mogu se razlikovati ovisno o specifičnim uvjetima, ciljevima, ekonomskim faktorima i okolišnim čimbenicima. U nastavku diplomskog rada biti će detaljno opisani sustavi gospodarenja, njihova obilježja te prednosti i nedostaci. Sustavi gospodarenja u poljoprivredi su intenzivna, tradicionalna i ekološka poljoprivreda.

3.3.1. Intenzivna poljoprivreda

Intenzivna poljoprivreda je moderna metoda uzgoja biljaka i stočarstva koja se temelji na maksimiziranju prinosa uz minimalnu upotrebu resursa. Ova poljoprivredna praksa je usmjerena na povećanje produktivnosti po jedinici površine kroz upotrebu visoko tehnoloških metoda, uključujući korištenje visoko rodne sorte, primjenu umjetnih gnojiva, pesticida, zalijevanje i kontrolirano uzgojno okruženje. Jedan od ključnih ciljeva intenzivne poljoprivrede je zadovoljavanje rastuće potražnje za hranom u svijetu. S obzirom na rast svjetske populacije, potrebno je povećati proizvodnju hrane kako bi se osigurala prehrana za sve ljude. Intenzivna poljoprivreda omogućuje proizvođačima da uzgajaju veće količine hrane na manjim površinama zemljišta. Uz povećanje prinosa, intenzivna poljoprivreda također može imati i negativne posljedice. Upotreba kemijskih gnojiva i pesticida može dovesti do onečišćenja tla, vode i zraka. Ovisnost o umjetnim gnojivima može smanjiti plodnost tla, a prekomjerna upotreba pesticida štetno utječe na prirodu i ljude.

Economy-pedia navodi neke od sljedećih karakteristika intenzivne poljoprivrede:

- Jedan je od najpoznatijih tipova na planeti.
- Obično se koristi u razvijenim gospodarstvima.
- Fokusira se na veliku proizvodnju.
- To je obično proizvodnja usmjerena na određene proizvode.
- Radi se u komercijalne svrhe.
- Predstavlja visoku tehniku.
- Potrebna su velika ulaganja u kapital i energiju.
- Štetniji je za okoliš od ostalih vrsta.
- Veća produktivnost zemljišta.

„Među prednostima bismo mogli reći:

- Veća produktivnost zemljišta.
- Veće ekonomske performanse.
- Osigurava veliku proizvodnju.
- Stvoriti kvalitetnije zapošljavanje.
- Predstavlja veću dodanu vrijednost.
- Više sektora ima koristi od toga“ (Economy-pedia, 2023).

3.3.2. Tradicionalna (održiva) poljoprivreda

Tradicionalna poljoprivreda se odnosi na metode i prakse uzgoja biljaka i uzgoja životinja koje su se razvile tijekom dugogodišnje povijesti poljoprivredne proizvodnje. Ovaj oblik poljoprivrede često je vezan uz ruralna područja i temelji se na lokalnim znanjima, običajima i tradiciji. U tradicionalnoj poljoprivredi, poljoprivrednici se oslanjaju na vlastite resurse, kao što su zemljište, sjeme, stoka i lokalni izvori vode. Uzgoj biljaka obično se provodi metodom obrade zemlje, poput oranja, sjetve i ručnog uklanjanja korova. Poljoprivrednici se često oslanjaju na prirodne uvjete, poput kiše i sunčeve svjetlosti, za rast i razvoj svojih usjeva. Važno je napomenuti da tradicionalna poljoprivreda može se razlikovati ovisno o regiji i kulturi. Različite regije svijeta imaju svoje specifične tradicije, tehnike i prakse koje se koriste u poljoprivredi, što pridonosi raznolikosti i bogatstvu globalne poljoprivrede.

Hrvatska enciklopedija ističe da održiva poljoprivreda temelji na dva ključna načela: prilagodbi agroekosustava specifičnim uvjetima određenog područja, te optimalnom korištenju bioloških i prirodnih kemijsko-fizikalnih resursa unutar agroekosustava. Takav sustav ima za cilj očuvati plodnost tla, smanjiti ovisnost poljoprivrede o resursima izvan sustava, smanjiti negativne utjecaje na okoliš te osigurati postupan rast proizvodnje kako bi se zadovoljile potrebe sve većeg svjetskog stanovništva.

Koncepcija održive poljoprivrede obuhvaća različite principe i aktivnosti koje su ključne za uspješnu implementaciju ovog koncepta. U kontekstu održive poljoprivrede, obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo ili farma se smatra "organizmom", a tlo je njegov najvažniji "organ". Tlo je jedan od najugroženijih resursa na globalnoj razini, no svijest o potrebi zaštite tla zaostaje za sviješću o štetama i zagađenju vode, zraka ili bioloških resursa. Čisto i nepovrijeđeno tlo predstavlja ključni preduvjet za prakticiranje održive poljoprivrede. Osim tla, održiva poljoprivreda i proizvodnja hrane ovise o racionalnoj upotrebi vode za navodnjavanje, potrebe u ratarstvu, uzgoju stoke i posebno u akvakulturi. Poljoprivreda je poznata kao jedan od važnih čimbenika koji pridonose smanjenju biološke raznolikosti na Zemlji, objašnjavaju Hajduković i Lakoš.

3.3.3. Ekološka poljoprivreda

Ekološka poljoprivreda je sustav poljoprivredne proizvodnje koji naglašava održivost, zaštitu okoliša, dobrobit životinja i zdravlje ljudi. U usporedbi s konvencionalnom poljoprivredom, ekološka poljoprivreda se oslanja na prirodne procese i obnovljive izvore energije, te minimizira upotrebu kemijskih gnojiva, pesticida i hormona rasta. Ekološka poljoprivreda je sve više prepoznata kao važan način proizvodnje hrane koji ima manji negativni utjecaj na okoliš, poboljšava zdravlje ljudi i promiče održivost u poljoprivrednom sektoru. Potražnja za ekološkim proizvodima raste, a mnoge zemlje potiču i podržavaju ekološku poljoprivredu kroz različite programe poticaja i certifikacijske sustave.

Europska komisija (2023) ističe da ekološki uzgoj predstavlja poljoprivredni pristup koji ima za cilj proizvodnju hrane primjenom prirodnih tvari i procesa. Ova vrsta poljoprivrede je usmjerena na smanjenje negativnog utjecaja na okoliš, te promovira sljedeće aspekte:

- Odgovorno korištenje energije i prirodnih resursa

- Očuvanje bioraznolikosti
- Održavanje ekološke ravnoteže u regijama
- Poboljšanje plodnosti tla
- Zaštita kvalitete vode.

Pravila koja reguliraju ekološki uzgoj postavljaju visoke standarde za dobrobit životinja, te zahtijevaju da poljoprivrednici zadovolje specifične ekološke potrebe životinja. U Europskoj uniji, propisi o ekološkoj proizvodnji pružaju jasan okvir za proizvodnju ekoloških proizvoda diljem cijele EU.

Hrvatska enciklopedija navodi kako ekološka poljoprivreda predstavlja alternativni sustav upravljanja prema strogim smjernicama ekoloških organizacija. Među najpoznatijima je Međunarodni savez pokreta organske poljoprivrede (IFOAM), a u Hrvatskoj se temelji na Zakonu o ekološkoj poljoprivredi i pratećim propisima. U različitim zemljama naziva se na različite načine: u SAD-u se koristi termin "organsko gospodarenje", u Velikoj Britaniji se spominje kao "biološka poljoprivreda", dok se na njemačkom govornom području koriste izrazi poput "alternativna poljoprivreda", "organska poljoprivreda" ili "ekološka poljoprivreda".

4. Zajednička poljoprivredna politika

Zajednička poljoprivredna politika (ZPP) je jedna od ključnih politika Europske unije (EU) koja regulira poljoprivredni sektor i pruža podršku poljoprivrednicima u zemljama članicama. Uvedena je s ciljem osiguranja stabilne opskrbe hranom, promicanja održivog poljoprivrednog razvoja, zaštite okoliša i podrške ruralnim zajednicama. Zajednička poljoprivredna politika predstavlja jedan od najzahtjevnijih područja EU te je najstarija politika EU. U nastavku diplomskog rada pobliže će se objasniti pojam i značenje Zajedničke poljoprivredne politike, njezina povijest, stupovi te ciljevi i načela ZPP-a.

4.1. Pojam i značenje zajedničke poljoprivredne politike

Europsko vijeće (2023) navodi kako je Zajednička poljoprivredna politika (ZPP) skup zakona koje je Europska unija donijela kako bi osigurala jedinstvenu poljoprivrednu politiku u zemljama članicama EU-a. Osnovana je 1962. godine od strane šest osnivačkih država Europskih zajednica i predstavlja najstariju politiku EU-a koja se i danas primjenjuje. ZPP je dinamična politika koja je kroz niz reformi prilagođena novim izazovima s kojima se europska poljoprivreda susreće.

Neki od glavnih izazova koje ZPP ima za cilj rješavati su sljedeći:

- Osiguravanje sigurnosti opskrbe hranom za sve europske građane.
- Pronalaženje rješenja za fluktuacije na svjetskim tržištima i nestabilnost cijena poljoprivrednih proizvoda.
- Promicanje uspješnog razvoja ruralnih područja u cijeloj EU.
- Održivo korištenje prirodnih resursa.
- Doprinosa u ublažavanju klimatskih promjena.

Značajan dio proračuna Europske unije, otprilike jedna trećina, namijenjen je podršci poljoprivrednicima i ruralnim područjima putem ZPP-a. To iznosi približno 33 centa dnevno po građaninu EU-a. Poljoprivredno-prehrambeni sektor predstavlja jedan od najvećih gospodarskih sektora u EU-u. Trenutno u EU-u djeluje oko 10 milijuna poljoprivrednika, a oko 40 milijuna radnih mjesta vezano je uz poljoprivredu u sektorima prerade hrane, maloprodaje hrane i prehrambenih usluga.

Poljoprivredni sektor suočava se s jedinstvenim izazovima koji mogu izazvati nesigurnost i nepredvidljivost u vođenju poslovanja u tom sektoru. Osim utjecaja vremenskih i klimatskih uvjeta, poljoprivrednici se također suočavaju s trajnom nestabilnošću na tržištu zbog promjenjivih obrazaca potražnje i fluktuacija cijena. Stabilan prihod poljoprivrednika pruža zaštitu od nepredvidivih cijena i godina s niskim prinosima. Javna podrška poljoprivredi osigurava pouzdanu i dostatnu opskrbu održivo proizvedenom hranom po pristupačnim cijenama za građane Europske unije, istovremeno čuvajući zdrav okoliš i prepoznatljive krajolike zahvaljujući ulozi poljoprivrednika u zaštiti prirodnih područja u kojima djeluju. Osim što pruža podršku poljoprivrednicima, Zajednička poljoprivredna politika (ZPP) također je doprinijela razvoju i prosperitetu ruralnih područja Europe od početka 21. stoljeća, objašnjava Europsko vijeće (2023).

Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (2011) navodi kako se zajedničkom poljoprivrednom politikom regulira proizvodnja i prodaja poljoprivrednih proizvoda u EU kako bi se postigli ciljevi povećanja poljoprivredne proizvodnje na način da se primjenjuju tehnološka dostignuća, poboljšana proizvodnost te učinkovito korištenje proizvodnih izvora, osiguranja životnog standarda poljoprivrednika, a ujedno i povećanje prihoda pojedinaca koji se bave poljoprivredom te stabilizaciju tržišta i stalnu opskrbu kupaca zdravstveno ispravnim proizvodima po povoljnim cijenama.

Kandžija i Cvečić (2010:556) navode kako troškovi koji proizlaze iz primjene Zajedničke poljoprivredne politike moraju biti ravnomjerno raspoređeni među svim zemljama članicama, bez obzira na njihove nacionalne interese. Financiranje CAP-a ostvaruje se putem strukturnih fondova, čiji financijski temelj čine doprinosi iz općeg proračuna EU-a, koje države članice odvajaju. CAP zauzima značajan dio proračuna EU-a, iako je udio CAP-a u posljednjem financijskom razdoblju smanjen u usporedbi s prethodnim. Sedmogodišnji proračunski okvir EU-a za razdoblje od 2007. do 2013. predvidio je da će 40% rashoda biti namijenjeno poljoprivredi. Svaka država članica koja koristi poljoprivredne fondove EU-a ima obvezu uspostaviti Agenciju za plaćanje koja koordinira i nadzire poticaje namijenjene poljoprivrednicima iz predviđenih fondova.

Kandžija i Cvečić (2010:566) navode kako se glavni elementi nove Zajedničke poljoprivredne politike (CAP) temelje se na preoblikovanom konceptu jedinstvene organizacije tržišta (ZOT) i preoblikovanoj politici ruralnog razvoja. Osim toga, ključni su aspekti zajedničke trgovinske politike i usklađivanje zakonodavstva, kao i sustav financiranja politike putem novih poljoprivrednih fondova.

Europska komisija (2023) navodi da sukladno zahtjevima transparentnosti, države članice Europske unije moraju javno objaviti informacije o primateljima plaćanja iz Zajedničke poljoprivredne politike. Ova objava mora obuhvaćati sljedeće podatke:

- Ime primatelja, osim u slučaju vrlo malih uplata koje su definirane pragovima od strane država članica EU-a;
- Općina u kojoj primatelj ima prebivalište ili je prijavljen;
- Detaljno razbijanje iznosa plaćanja za svaku pojedinačnu mjeru, kao i ukupan iznos koji je svaki primatelj primio tijekom financijske godine;
- Opis mjera koje su financirane iz fondova, uključujući prirodu i cilj svake pojedine mjere.

Iznosi objavljeni za financiranje putem Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EAFRD) uključuju novac dobiven iz fondova EU-a i nacionalnih izvora unutar zemalja članica EU-a. To znači da prijavljeni iznos odražava ukupne javne izdatke za projekt. Informacije o financiranju dostupne su na posebnoj web stranici koju održavaju same zemlje članice EU-a. Te informacije postaju dostupne od 31. svibnja godine nakon uplate. Podaci će biti javno dostupni tijekom dvije godine nakon objave. Sadržaj tih web stranica isključiva je odgovornost zemalja članica, dok Europska komisija ne može jamčiti točnost ili potpunost dostavljenih podataka ili informacija, niti prihvaća odgovornost za njihovu upotrebu, objašnjava Europska komisija (2023).

Europska komisija ističe da svi troškovi Europske unije u vezi s Zajedničkom poljoprivrednom politikom (ZPP) su podvrgnuti izjavi o jamstvu glavnog direktora za poljoprivredu i ruralni razvoj Europske komisije. Ova izjava potvrđuje sljedeće:

- Sredstva ZPP-a su iskorištena u skladu s namjenom za koju su namijenjena.
- Rashodi su u skladu s načelima dobrog financijskog upravljanja.
- Ustanovljeni kontrolni postupci osiguravaju zakonitost i pravilnost svih transakcija.

Izjava o jamstvu objavljuje se godišnje u izvješću o radu odjela, zajedno s potpunim pregledom svih aktivnosti potrošnje unutar ZPP-a.

Prema službenoj stranici Europskog parlamenta (2023) nakon Ugovora iz Rima, Europski parlament, iako nema ovlasti donošenja odluka, imao je snažan utjecaj na uspostavu Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP) putem neobvezujućih metoda kao što su izvješća i rezolucije o vlastitoj inicijativi. Važno je istaknuti da je nakon Deklaracije Europskog vijeća donesene 1997.

u Luxembourg, kojom se podržava europski poljoprivredni model, Europski parlament nekoliko puta izrazio predanost višenamjenskom europskom poljoprivrednom (i prehrambenom) modelu na proširenom teritoriju Unije, koji je usklađen s otvaranjem i globalizacijom tržišta.

Europska komisija (2023) navodi da su zajedničkom poljoprivrednom politikom (ZPP) osigurani uvjeti koji omogućuju poljoprivrednicima da obavljaju svoje funkcije u društvu na sljedeće načine:

1. **Proizvodnja hrane:** U Europskoj uniji ima više od 10 milijuna poljoprivrednih gospodarstava koja zapošljavaju 22 milijuna ljudi. Ovaj sektor pruža raznolik izbor visokokvalitetnih i sigurnih prehrambenih proizvoda po pristupačnim cijenama. Europska Unija je poznata po hrani i kulinarskim tradicijama te predstavlja jedan od vodećih svjetskih proizvođača i neto izvoznika poljoprivredno-prehrambenih proizvoda. S obzirom na izvanredne poljoprivredne resurse, EU ima potencijal da igra vodeću ulogu u osiguravanju sigurnosti opskrbe hranom diljem svijeta.
2. **Razvoj ruralnih zajednica:** Poljoprivredna područja vrlo su važna u europskom poljoprivrednom sektoru, pružajući radna mjesta povezana s poljoprivredom i korištenjem prirodnih resursa. Poljoprivrednici zahtijevaju pristup različitim resursima i uslugama kao što su strojevi, infrastruktura, gorivo, gnojiva i veterinarska skrb za stoku.
3. **Ekološki održiva poljoprivreda:** Poljoprivrednicima je postavljen dvostruki izazov - proizvoditi hranu i istovremeno očuvati prirodu i bioraznolikost.

4.2. Povijest zajedničke poljoprivredne politike

Zajednička poljoprivredna politika (ZPP) ima bogatu povijest koja seže unatrag do osnivanja Europske ekonomske zajednice (EEZ) 1957. godine. Osnovni cilj ZPP-a bio je osigurati stabilnu opskrbu hranom za europske građane, potaknuti poljoprivredni sektor i promovirati ravnotežu razvoja ruralnih područja u Europskoj uniji. ZPP je službeno uspostavljena 1962. godine, a tada je uključivala samo šest država članica EEZ-a: Njemačku, Francusku, Italiju, Belgiju, Nizozemsku i Luksemburg. S vremenom se broj članica EU-a povećavao, a ZPP je prilagođavana kako bi odgovorila na nove izazove i potrebe poljoprivrede.

Prema službenoj stranici Republike Hrvatske (2023) Zajednička poljoprivredna politika (CAP) obuhvaća skup pravila i mehanizama koji reguliraju proizvodnju, prodaju i distribuciju poljoprivrednih proizvoda unutar Europske unije, s posebnim fokusom na razvoj ruralnih područja. CAP je jedno od ključnih područja djelovanja Europske unije i koncentrira značajna financijska sredstva. Njegova važnost proizlazi ne samo iz činjenice da zauzima 50% proračuna EU-a, već i zbog simbolične važnosti i prijenosa suvereniteta s nacionalne razine na europsku razinu u području poljoprivrede. CAP također ima snažnu povezanost s reguliranjem jedinstvenog tržišta i Europske monetarne unije, što su ključni temelji europske integracije. Službena stranica Republike Hrvatske (2023) ističe da su ciljevi CAP-a definirani u članku 39 Ugovora o funkcioniranju Europske unije i obuhvaćaju sljedeće:

- Povećanje učinkovitosti u poljoprivrednoj proizvodnji kroz poticanje tehnološkog napretka, održivog razvoja poljoprivrede i optimalnog iskorištavanja resursa, posebno radne snage.
- Osiguravanje adekvatnog životnog standarda za poljoprivrednu zajednicu, s posebnim fokusom na povećanje prihoda poljoprivrednika.
- Uravnoteženje tržišta poljoprivrednih proizvoda.
- Osiguravanje sigurnosti opskrbe tržišta poljoprivrednim proizvodima.
- Osiguravanje dostupnosti poljoprivrednih proizvoda potrošačima po razumnim cijenama.

Financiranje CAP-a provodi se putem Europskog fonda za jamstva u poljoprivredi (EAGGF) i Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EAFRD), objašnjava službena stranica Republike Hrvatske (2023).

Prvotno su ciljevi ZPP-a bili postignuti putem postavljanja zajedničke tržišne organizacije, zajedničke politike cijena, tarifne politike i mjera potpore poljoprivrednicima. Cilj je bio osigurati stabilnost tržišta, fer uvjete za poljoprivrednike i ravnotežu između ponude i potražnje hrane.

Prema službenoj stranici Republike Hrvatske (2023) ciljevi zajedničke poljoprivredne politike (CAP) uspješno su ostvareni:

- Postignuto je povećanje proizvodnje.
- Produktivnost je podignuta na višu razinu.
- Unutarnje tržište je stabilizirano.

- Osigurana je učinkovita distribucija proizvoda do potrošača.
- Proizvođači su zaštićeni od poremećaja na svjetskom tržištu. Unatoč ovim pozitivnim rezultatima, javili su se i kontraproduktivni učinci. Najprije, proizvodnja je znatno premašila potrebe domaćeg tržišta, što je rezultiralo velikim viškovima robe. Kao posljedica toga, izdvajanja za potporu poljoprivredi su eksponencijalno rasla. CAP je stoga tijekom proteklih gotovo pet desetljeća prošao kroz nekoliko reformi.

Strukturne mjere za modernizaciju poljoprivrede uvedene su u CAP-u 1972. Međutim, osnovni problem koji je ostao nepromijenjen bio je neravnoteža između ponude i potražnje na tržištu poljoprivrednih proizvoda, što je rezultiralo stalnim viškovima. Reforma 1992. godine označila je prekretnicu u razvoju CAP-a. Istodobno, smanjenje prihoda poljoprivrednika kompenzirano je izravnim plaćanjima. Reforma je također uvela dodatne mjere za uređenje tržišta i zaštitu okoliša. CAP je počeo obraćati pažnju i na nova pitanja poput sigurnosti hrane i zabrinutosti vezane uz intenzivnu poljoprivredu i stočarstvo, kao što su bolest kravljeg ludila, dioksin u mlijeku i uporaba umjetnih hormona u mesu. Higijena, kvaliteta hrane i dobrobit životinja također su postali sve važniji, uz veću financijsku podršku. Agenda 2000 predstavlja najradikalniju i najopsežniju reformu u povijesti CAP-a. Uz poljoprivredu, ruralni razvoj službeno postaje drugi stup poljoprivredne politike EU-a. Ruralno gospodarstvo se tretira sveobuhvatno, s obzirom na to da ruralna područja čine 80% teritorija proširene Unije. Ovo obuhvaća poljoprivredu, šumarstvo, okoliš, prirodu, raznolikost ruralnog gospodarstva, objašnjava Republika Hrvatska (2023).

Tijekom godina, ZPP je prolazila kroz niz reformi kako bi se prilagodila promjenama u europskom i svjetskom poljoprivrednom sektoru. Te reforme su se fokusirale na smanjenje prekomjerne proizvodnje, racionalizaciju potpora, zaštitu okoliša, poboljšanje uvjeta života poljoprivrednika te promicanje ruralnog razvoja.

Nova poljoprivredna politika

Službena stranica Republike Hrvatske (2023) ističe da je od 1. siječnja 2005. godine, u deset država članica počela primjena nove poljoprivredne politike u skladu s reformom koja je dogovorena u lipnju 2003. Ključni element nove politike je subvencioniranje poljoprivrednika bez obzira na njihovu proizvodnju. Tijekom prijelaznog razdoblja do 2007. godine, države članice su imale mogućnost zadržati vezu između proizvodnje i subvencija. Devet europskih zemalja (Austrija, Belgija, Danska, Njemačka, Irska, Luksemburg, Portugal, Švedska i Velika

Britanija) odlučilo je od 1. siječnja 2005. godine započeti primjenu novog zajedničkog plaćanja za poljoprivrednike - Single Payment Scheme (SPS). Preostalih pet "starih članica" (Finska, Francuska, Grčka, Nizozemska i Španjolska) počele su primjenjivati SPS od 2006. godine, dok su Malta i Slovenija to učinile od 2007. godine.

Republika Hrvatska (2023) ističe kako poljoprivrednici imaju mogućnost koristiti sredstva koja se dodjeljuju kroz politiku ruralnog razvoja, uz subvencije. Kroz te mjere, izravna plaćanja velikim poljoprivrednicima će se smanjiti putem modulacije. Uz reformu poljoprivredne politike, Europska unija također provodi programe ruralnog razvoja i horizontalne mjere. Europska komisija je odobrila 20 informativnih trogodišnjih programa o poljoprivrednim proizvodima koji će se provoditi u 11 država članica. Ti programi imaju za cilj promicanje europskih proizvoda, posebno ističući njihovu kvalitetu, sigurnost i poštivanje zaštite okoliša tijekom proizvodnje.

U studenom 2007., Europska Komisija, pod nazivom "zdravstvena provjera" ili „health check“, Opća uprava za poljoprivredu i ruralni razvoj je predstavila plan reforme Zajedničke poljoprivredne politike (CAP). Glavni cilj "zdravstvene provjere" bio je poboljšati reforme CAP-a započete 2003. godine. Fokus je bio na uspostavi efikasnijeg i jednostavnijeg sustava izravnih potpora, modernizaciji instrumenata tržišne potpore CAP-a te pružanju adekvatnih odgovora na nove izazove poput klimatskih promjena i zaštite bioraznolikosti. EU je poticao proizvodnju kvalitetnih i međunarodno konkurentnih prehrambenih proizvoda kroz financijsku potporu za inovacije u poljoprivredi i preradi hrane te kroz promociju dobrovoljnih oznaka kvalitete, navodi Republika Hrvatska.

Republika Hrvatska (2023) ističe da na temelju rezultata javne rasprave i konzultacija s Vijećem i Europskim parlamentom, Komisija je 18. studenog 2010. objavila Priopćenje pod nazivom "CAP prema 2020.", koje pruža različite opcije za budućnost Zajedničke poljoprivredne politike (CAP) te potiče raspravu s drugim institucijama i dionicima.

Postoji potreba za novom reformom CAP-a u Europskoj uniji iz nekoliko razloga:

1. Ekonomski razlozi: Postoji potreba za osiguravanjem stabilne opskrbe hranom, suočavanjem s neujednačenošću cijena na tržištu i suočavanjem s posljedicama ekonomske krize na poljoprivredni sektor.

2. Okolišni razlozi: Potrebna je reforma CAP-a kako bi se smanjile emisije stakleničkih plinova, spriječilo daljnje osiromašenje tla te poboljšala kakvoća zraka, vode, staništa i očuvanje bioraznolikosti.
3. Teritorijalni razlozi: Održivi razvoj ruralnih područja i očuvanje raznolikosti poljoprivrede u Europskoj uniji zahtijevaju prilagođavanje CAP-a kako bi se osigurala ravnoteža i prosperitet ruralnih zajednica.

Stoga je nužno provesti reformu CAP-a kako bi se suočilo s tim izazovima i osigurala održivost i konkurentnost europskog poljoprivrednog sektora.

Ciljevi reforme kako navodi službena stranica Republike Hrvatske (2023) su:

Cilj 1: Održiva proizvodnja hrane

- Ostvariti stabilan prihod poljoprivrednih gospodarstava te smanjiti varijabilnost prihoda, imajući u vidu da su poljoprivredni prihodi izloženiji nepostojanosti i prirodnim rizicima u usporedbi s drugim sektorima te da su prosječno niži od prihoda u drugim gospodarskim granama.
- Potaknuti natjecateljsku sposobnost poljoprivrednog sektora i unaprijediti vrijednost njegove uloge u lancu opskrbe hranom, s obzirom na fragmentiranost poljoprivrednog sektora u usporedbi s drugim dijelovima prehrambenog lanca koji su bolje organizirani, što im omogućuje veću pregovaračku moć. Istovremeno, poljoprivrednici u Europi suočavaju se s globalnom konkurencijom, ali moraju zadovoljiti visoke standarde u području zaštite okoliša, sigurnosti hrane i dobrobiti životinja, što zahtijeva dodatne napore.
- Kompenzirati izazove u proizvodnji na područjima sa specifičnim prirodnim ograničenjima jer postoji veći rizik od napuštanja poljoprivrednih aktivnosti na tim područjima.

Cilj 2: Održivo upravljanje prirodnim resursima i klimatskim uvjetima

- Osigurati održive proizvodne prakse i poticati zaštitu okoliša kao javno dobro, budući da mnoge koristi koje proizlaze iz poljoprivrede nisu cijenjene na tržištu poljoprivrednih proizvoda.
- Stimulirati održivi ekonomski rast putem inovacija koje zahtijevaju implementaciju naprednih tehnologija i razvoj novih proizvoda, promjene u proizvodnim procesima te podršku novim oblicima potražnje, posebno u kontekstu rastuće bioekonomije.
- Nastaviti s ublažavanjem klimatskih promjena i prilagodbom poljoprivrede na te promjene. Poljoprivreda je posebno osjetljiva na utjecaj klimatskih promjena, pa bolja

prilagodba ovog sektora ekstremnim vremenskim uvjetima može smanjiti negativne posljedice tih promjena.

Cilj 3: Uravnoteženi teritorijalni razvoj

- Omogućiti lokalnim čimbenicima potpuno iskorištavanje njihovog potencijala i optimizaciju korištenja lokalnih resursa radi poboljšanja ruralnog gospodarstva i promicanja raznolikosti.
- Istražiti potencijal za diverzifikaciju poljoprivrednih sustava, unaprijediti uvjete za manje poljoprivredne operacije i poticati razvoj lokalnih tržišta. Heterogenost poljoprivrednih gospodarstava i proizvodnih sustava u Europi doprinose privlačnosti i identitetu ruralnih područja.

4.3. Stupovi ZPP-a

Zajednička poljoprivredna politika (ZPP) Europske unije temelji se na dva glavna stupa koji čine njezin okvir i ciljeve. Ti stupovi usmjeravaju politiku i mjere kako bi se postigao održiv razvoj poljoprivrede, potaknula konkurentnost, osigurala pravična dohodovna razina za poljoprivrednike te promovirala zaštitu okoliša i ruralni razvoj.

Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (2011) objašnjava kako Zajednička poljoprivredna politika ima dva temeljna stupa: prvi se odnosi na dohodovnu i tržišnu politiku (koja uključuje izravnu potporu poljoprivrednicima i tržišnu potporu), dok drugi obuhvaća politiku ruralnog razvoja. Financiranje ova dva stupa provodi se putem fondova koji su sastavni dio proračuna Europske unije.

4.3.1. Prvi stup

Prvi stup Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP) Europske unije temelji se na sustavu izravnih plaćanja poljoprivrednicima. Ovaj stup ima za cilj osigurati stabilan dohodak poljoprivrednicima, poticati održivu poljoprivrednu proizvodnju i pridonositi ravnoteži ruralnih područja. Izravna plaćanja u prvom stupu ZPP-a temelje se na principu da poljoprivrednici dobivaju novčanu potporu koja se izračunava na temelju površine poljoprivrednog zemljišta

koje koriste ili broja stoke koju uzgajaju. Ovi prihodi poljoprivrednicima pomažu da nadoknade razliku između niskih cijena proizvoda na tržištu i troškova proizvodnje.

Glavni cilj tržišne politike je usmjeravanje poljoprivredne proizvodnje i stabilizacija tržišta. Stoga se unutar Zajedničke organizacije tržišta (ZOT) regulira poljoprivredno tržište Europske unije putem različitih ekonomskih regulacija prilagođenih specifičnim proizvodima. Organizacija tržišta obuhvaća zajednička pravila tržišnog natjecanja, koordinaciju nacionalnih i europskih organizacija tržišta. Funkcioniranje ZOT-a odnosi se na unutarnje tržište (poput sistema cijena, mjera kontrole ponude, potpornih mjera za proizvodnju, organizacije i regulacije tržišta) te vanjsko tržište (kao što su zajednička zaštita trećih zemalja, carinske tarife, zaštitne klauzule, izvozne restitucije itd.). Nakon reforme ZPP-a 1992. godine, ZOT je prošao temeljite revizije, rezultirajući uvođenjem jedinstvenog okvira za organizaciju tržišta, što je spojilo pojedinačne organizacije za različite proizvode u jedinstveni sustav, objašnjavaju Kandžija i Cvečić (2010:567).

Ukupno financiranje prvog stupa ZPP-a odvija se putem Europskog poljoprivrednog jamstvenog fonda (EPJF), koji osigurava financijska sredstva za izravna plaćanja i ostale povezane mjere poljoprivredne politike.

4.3.2. Drugi stup

Drugi stup Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP) usmjeren je na poljoprivredno područje. Ovaj stup ima za cilj poboljšanje kvalitete života u ruralnim područjima, diverzifikaciju ruralnih gospodarskih aktivnosti te poticanje održivog razvoja. Kroz drugi stup ZPP-a provode se mjere usmjerene na razvoj infrastrukture, podršku malim i srednjim poduzećima, razvoj turizma, očuvanje okoliša, ulaganje u obnovljive izvore energije, edukaciju i osposobljavanje ruralnog stanovništva te druge aktivnosti koje pridonose razvoju ruralnih područja. Cilj je stvoriti ravnotežu između poljoprivredne proizvodnje i ruralnog razvoja kako bi se osigurala održivost ruralnih zajednica i povećala njihova konkurentnost.

Prema Europskom parlamentu politika ruralnog razvoja Europske unije uvedena je kao drugi stup Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP) tijekom reforme poznate kao "Agenda 2000". Financiranje te politike provodi se putem Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj

(EPFRR), kao i kroz regionalne ili nacionalne fondove. Komisija je identificirala tri glavna prioriteta za politiku ruralnog razvoja:

- Promicanje konkurentnosti u poljoprivredi.
- Osiguravanje održivog upravljanja prirodnim resursima i mjere za suočavanje s klimatskim promjenama.
- Ostvarivanje ravnoteže u teritorijalnom razvoju ruralnih gospodarstava i zajednica, uključujući poticanje stvaranja i očuvanja radnih mjesta.

Drugi stup ZPP-a također podržava mjere za zaštitu okoliša i očuvanje prirodnih resursa. Održivo upravljanje poljoprivrednim zemljištem, vodnim resursima, bioraznolikošću i pejzažima ključno je za dugoročnu održivost ruralnih područja. EU potiče poljoprivrednike na usvajanje agroekoloških praksi, ekološke proizvodnje, očuvanje prirodnih staništa i promicanje održive uporabe resursa.

Države članice (ili njihove regije) osmišljavaju i provode programe ruralnog razvoja kao dio politike ruralnog razvoja. Ovi višegodišnji programi trebaju biti prilagođeni specifičnim potrebama država članica (ili regija) i usklađeni s najmanje četiri od šest prioriteta navedenih u strategiji. Ti programi se temelje na skupu mjera izabраниh iz raznih europskih mjera koje su detaljnije objašnjene u Uredbi o ruralnom razvoju (Uredba (EU) br. 1305/2013) i financiraju se iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR). Razine sufinanciranja ovise o specifičnim mjerama i regijama u kojima se provode. Europska komisija mora odobriti programe koji uključuju planove financiranja i skup pokazatelja za praćenje postignutih rezultata. Komisija i države članice uspostavile su zajednički sustav praćenja i procjene politike ruralnog razvoja. U trenutnom razdoblju programa (2014. - 2020.), naglasak je stavljen na koordinaciju EPFRR-a s drugim europskim strukturnim i investicijskim fondovima (ESI fondovi), uključujući fondove za kohezijsku politiku, kao i Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (EFPR), objašnjava Europski parlament (2023).

4.4. Ciljevi i načela ZPP-a

Europski parlament (2023) navodi da su U članku 39 Ugovora o funkcioniranju Europske unije postavljeni su posebni ciljevi Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP), koji uključuju sljedeće:

- Povećanje produktivnosti u poljoprivredi putem tehnološkog napretka i osiguranje optimalne upotrebe proizvodnih resursa, s posebnim naglaskom na radnu snagu.
- Osiguravanje odgovarajućeg životnog standarda za poljoprivredno stanovništvo.
- Stabilizacija tržišta poljoprivrednih proizvoda.
- Osiguravanje redovite opskrbe hranom.
- Osiguravanje razumnih cijena za potrošače.

Prema Europskom parlamentu (2023) radi se o ciljevima koji su istodobno ekonomski (članak 39., stavak 1., točke (a), (c) i (d)) i socijalni (članak 39., stavak 1., točke (b) i (e)), s ciljem zaštite interesa proizvođača i potrošača. Ciljevi Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP) ostali su nepromijenjeni od Ugovora iz Rima, jer su formulirani na fleksibilan način koji omogućuje obuhvaćanje brojnih reformi provedenih od 1980-ih godina. Važno je naglasiti da zbog ustaljene sudske prakse postoji mogućnost da se svi ciljevi ZPP-a ne ostvare istodobno i u potpunosti.

Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (2011) tvrdi kako se Zajednička poljoprivredna politika (ZPP) temelji na tri osnovna načela:

1. Jedinstveno tržište: Cilj je stvoriti jedinstveno tržište unutar Europske unije kako bi se osigurala sloboda kretanja poljoprivrednih proizvoda i uspostavila konkurencija.
2. Prednost Unije: Poljoprivredne politike i mjere donose se na razini Europske unije kako bi se postigla zajednička korist za sve članice, uzimajući u obzir različite potrebe i uvjete.
3. Financijska solidarnost: Solidarnost je važan princip u ZPP-u, što znači da se financijska podrška i resursi ravnomjerno raspoređuju među članicama kako bi se osigurala pravedna potpora poljoprivrednicima i ruralnom razvoju.

Jedinstveno tržište ima dvostruko značenje, a to je da osigurava slobodan protok poljoprivrednih proizvoda između država članica, primjenom pravila o slobodnom prometu robe te uključuje utvrđivanje jedinstvenih cijena i potpora, bez obzira na lokaciju gospodarskog subjekta. Za uspješnu primjenu ovog načela potrebno je zajedničko određivanje cijena, isplata subvencija i norme konkurencije, usklađivanje propisa o zdravstvenoj ispravnosti i

administrativnih postupaka te zajednička vanjskotrgovinska politika, objašnjava Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (2011).

Prema Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju *načelo prednosti* Unije osigurava se kroz sljedeće aktivnosti: poljoprivredni proizvodi iz Europske unije imaju prednost nad uvoznim proizvodima te zaštitu unutarnjeg tržišta od poremećaja koji mogu proizaći iz nekontroliranog uvoza jeftinih poljoprivrednih proizvoda, kao i od poremećaja na globalnom tržištu.

Načelo financijske solidarnosti podrazumijeva da se troškovi povezani s provedbom ZPP-a moraju ravnomjerno raspodijeliti među svim zemljama članicama, bez obzira na njihove nacionalne interese, ističe Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju.

5. Zajednička poljoprivredna politika u Hrvatskoj

Zajednička poljoprivredna politika (ZPP) Europske unije (EU) važan je instrument koji utječe na razvoj poljoprivrede u svim članicama EU, uključujući i Hrvatsku. Hrvatska je postala punopravna članica EU 1. srpnja 2013., što je omogućilo primjenu ZPP-a na svojem teritoriju. Jedan od ključnih aspekata primjene ZPP-a u Hrvatskoj je izravna plaćanja poljoprivrednicima. To su financijska sredstva koja se dodjeljuju poljoprivrednicima na temelju broja hektara obradivih površina. Ta sredstva imaju za cilj poticanje konkurentnosti, povećanje produktivnosti i očuvanje poljoprivrednih resursa. Važno je napomenuti da se primjena ZPP-a u Hrvatskoj prilagođava specifičnostima nacionalnog poljoprivrednog sektora i potrebama ruralnih područjima.

Prije pristupanja Europskoj uniji, suradnja između Hrvatske i EU-a u poljoprivrednom sektoru bila je regulirana privremenim sporazumom za trgovinska pitanja između EU-a i Hrvatske, koji je potpisan 2001. godine, stupio je na snagu 1. siječnja 2002., dok je Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) između EU-a i Hrvatske postao važeći 2005. godine. Liberalizacija hrvatske vanjske trgovine, uključujući poljoprivredu, bio je jedan od glavnih ciljeva SSP-a. Proces uspostavljanja zone slobodne trgovine između Hrvatske i EU-a je započeo 2002. godine kada je EU uklonila carine i ostala trgovinska ograničenja za uvoz hrvatskih proizvoda, objašnjava Kersan-Škabić.

Tablica 1: Glavni pokazatelji Hrvatske i EU poljoprivrede

Pokazatelj	Udio RH u EU (%)
Vrijednost proizvodnje	0,7
Bruto dodana vrijednost	0,8
Poljoprivredna gospodarstva	1,9
Radna snaga	1,9
Korišteno poljoprivredno zemljište	0,8
Stoka (UG)	0,8
Izvoz iz EU-a	0,8
Uvoz iz EU-a	0,2

Izvor: obrada autora prema Jurišić, Ž. (2013.), „Hrvatska poljoprivreda u zajedničkoj poljoprivrednoj politici Europske unije: sadašnjost sutrašnjica“, dostupno na: https://hrcak.srce.hr/upute/upute_autorima_Civitas_Crisiensis_Radovi_Zavoda_za_znanstven

pristupljeno: 25.5.2023.

Iz tablice je vidljivo kako Hrvatska ne ostvaruje dovoljno dobre rezultate. Vrijednost proizvodnje iznosi tek 0,7%, što je vrlo skroman rezultat. Uvoz iz EU je najmanji s postotkom od 0,2%. Najveći postotak ima radna snaga od 1,9% te poljoprivredna gospodarstva s istim postotkom.

Kersan-Škabić (2015:159) navode da se u Hrvatskoj poljoprivredna podrška ostvaruje na sličan način kao i u ostalim zemljama Europske unije kroz mjere politike koje su usmjerene prema tri glavna područja:

- Izravna financijska potpora (plaćanja) poljoprivrednicima
- Interventne mjere za regulaciju tržišta
- Mjere podrške ruralnom razvoju

Kersan-Škabić navodi da tijekom procesa pristupanja Europskoj uniji, u području poljoprivrede, bilo je potrebno provesti značajne reforme. Jedna od tih reformi bila je uvođenje sustava izravnih plaćanja. Postignuti su značajni napreci u ovom području, a ističu se sljedeće inicijative: osnivanje Agencije SAPARD, uspostava integriranog administrativnog i kontrolnog sustava, uvođenje sustava identifikacije zemljišnih čestica, stvaranje Upisnika poljoprivrednih gospodarstava, implementacija sustava poljoprivrednog računovodstva. Također, donesena je i Strategija razvoja ruralnog područja, te su usklađeni zakonodavni i institucionalni okviri. Međutim, potrebno je dalje raditi na učinkovitoj implementaciji tih reformi.

Prema Kersan-Škabić (2015:159:160) u studiji EIZG iz 2007. godine ističu se različite koristi i troškovi za poljoprivredu Hrvatske u kontekstu pridruživanja Europskoj uniji (EU). Interpretacija navedenog teksta donosi sljedeće zaključke:

Koristi za poljoprivredu Hrvatske uključuju:

1. Povećanje tržišta i poboljšanje kvalitete proizvoda: Pridruživanje EU-u omogućava hrvatskim poljoprivrednicima pristup većem tržištu EU-a, što može rezultirati povećanjem prodaje njihovih proizvoda. Također, standardi i zahtjevi EU-a u vezi s kvalitetom proizvoda mogu potaknuti hrvatske poljoprivrednike na unapređivanje kvalitete svojih proizvoda.

2. Racionalizacija poljoprivrednog proračuna: Pridruživanje EU-u može dovesti do efikasnijeg korištenja sredstava u poljoprivredi putem usklađivanja s pravilima i smjericama EU-a te transparentnijeg i ciljanijeg raspolaganja sredstvima.
3. Korištenje sredstava iz fondova EU-a: Hrvatska će imati pristup sredstvima iz različitih fondova EU-a namijenjenih poljoprivredi i ruralnom razvoju. To može pružiti financijsku podršku za različite projekte i programe koji će doprinijeti razvoju poljoprivrede i ruralnih područja.
4. Stabilnije tržište: Pripadnost EU-u može pružiti stabilnije okruženje za poljoprivrednike jer se može oslanjati na zajedničke poljoprivredne politike i regulacije EU-a koje imaju za cilj stabilizirati tržište poljoprivrednih proizvoda.

Troškovi za poljoprivredu Hrvatske uključuju:

1. Troškovi prilagodbe zajedničkoj poljoprivrednoj politici (CAP) i sufinanciranje programa EU-a: Pridruživanje EU-u zahtijeva prilagodbu domaćih poljoprivrednih politika CAP-u, što može rezultirati određenim troškovima. Također, Hrvatska će sudjelovati u sufinanciranju programa EU-a, što također predstavlja financijsko opterećenje.
2. Visoki troškovi administrativnog prilagođavanja EU-u: Uključivanje u EU zahtijeva složene administrativne procedure i regulative s kojima se poljoprivrednici moraju prilagoditi. To može dovesti do dodatnih troškova i zahtijevati veće administrativne napore.

Iz navedenog se može zaključiti da pridruživanje EU-u ima potencijal donijeti različite koristi poljoprivredi Hrvatske, kao što su veća tržišta, financijska potpora i stabilnost, ali istovremeno nosi i određene troškove i izazove, kao što su prilagodba CAP-u i administrativna prilagodba.

Hrvatska se može podijeliti na tri regije prema agroekološkim obilježjima: panonsku, mediteransku i gorsku. U panonskoj regiji pogodni su uvjeti za uzgoj žitarica, šećerne repe, industrijskih biljaka, stočne proizvodnje, voća, krmnog bilja i grožđa. Mediteranska regija je pogodna za uzgoj maslinovog ulja i vina, dok je gorska regija prikladna za proizvodnju mlijeka, krmnog bilja i povrća. U 2005. godini, poljoprivreda je predstavljala 17% ukupnog broja zaposlenih, 7% bruto domaćeg proizvoda (BDP-a) i 10% vanjske trgovine u Republici Hrvatskoj, navodi Kersan-Škabić.

Tablica 2: Površine korištenog poljoprivrednog zemljišta i površine pod ekološkom proizvodnjom

Godina	Korišteno poljoprivredno zemljište (ha)	Površine pod ekološkom proizvodnjom (ha)	Udio površina pod ekološkom proizvodnjom u ukupno korištenim poljoprivrednim površinama (%)
2015.	1537629	75883	4,94
2016.	1546019	93814	6,07
2017.	1496663	96618	6,46
2018.	1485645	103166	6,94
2019.	1504445	108169	7,19
2020.	1506205	108659	7,21
2021.	1476351	121924	8,26

Izvor. Izrada autora prema podacima Ministarstvo poljoprivrede (2023.), „Ekološka poljoprivreda“, dostupno na: <https://poljoprivreda.gov.hr/ekoloska-poljoprivreda-96/96>, pristupljeno: 29.5.2023.

Tablica 3. prikazuju površine koje se koriste za poljoprivredu i površine na kojima se provodi ekološka proizvodnja. pri čemu je vidljivo kako se površina u navedenih sedam godina povećava, a ujedno se povećava i postotak poljoprivrednih površina u Republici Hrvatskoj koje se koriste za ekološku proizvodnju u odnosu na ukupno korištene poljoprivredne površine.

5.1. Hrvatski poljoprivrednik u EU

Hrvatski poljoprivrednici igraju važnu ulogu kao sudionici u Europskoj uniji (EU). Članstvo Hrvatske u EU otvorilo je nove mogućnosti, ali istovremeno je donijelo i izazove za hrvatske poljoprivrednike. Važno je napomenuti da se svaki poljoprivrednik suočava s jedinstvenim izazovima i ima specifične potrebe. Hrvatska vlada i EU kontinuirano rade na pružanju podrške hrvatskim poljoprivrednicima kako bi unaprijedili njihovu konkurentnost, održivost i pristup tržištu.

Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (2011:14) ističe da poljoprivrednici u novim članicama Europske unije ne samo da imaju koristi od slobodnog pristupa jedinstvenom tržištu EU, već i od Zajedničke poljoprivredne politike koja je osmišljena kako bi podržala održiv razvoj poljoprivrede na profitabilan način. Ova politika uključuje financijsku i drugu podršku za obnovu ruralnih područja i poljoprivrednih aktivnosti kako bi se poboljšala njihova učinkovitost i potaknula raznolikost. Ove mjere se financiraju ne samo iz proračuna Europske unije, već i iz nacionalnih proračuna, pri čemu se udio europskog doprinosa povećava tijekom vremena. Kada završi prijelazno razdoblje, hrvatski poljoprivrednici će primiti puni iznos izravnih plaćanja iz europskog proračuna.

Prema Agenciji za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (2011) Zajednička poljoprivredna politika (ZPP) uzima u obzir interese potrošača i poreznih obveznika te pruža poljoprivrednicima slobodu proizvoditi ono što traži potrošač. Glavna promjena je da se najveći iznos sredstava isplaćuje poljoprivrednicima bez obzira na količinu proizvodnje. Ova promjena omogućava poljoprivrednicima da budu više usmjereni prema tržištu, dok i dalje primaju izravna plaćanja koja podržavaju stabilan prihod njihovih gospodarstava. Hrvatski poljoprivrednici neće doživjeti velike promjene prilikom pristupanja EU, jer su već uvedeni novi propisi i procedure usklađeni s EU kako bi se izbjegao iznenadni učinak pridruživanja Hrvatske Europskoj uniji.

Kandžija; Cvečić, (2011:578) navode da izravna plaćanja u okviru zajedničke poljoprivredne politike (CAP) predstavljaju financijsku podršku koja se isplaćuje izravno poljoprivrednicima kako bi se pomoglo njihovim dohocima. Ova vrsta plaćanja uvedena je nakon reforme CAP-a 1992. godine s ciljem kompenzacije smanjenja poljoprivrednih cijena na tržištu putem smanjenja potpora. Reforma CAP-a iz 2003. godine usmjerila se prema poticanju tržišno orijentirane i održive poljoprivrede u Europi, stavljajući naglasak na podršku proizvođačima umjesto samo na proizvodnju. Centralni element te reforme bio je Uredba 1782/2003/EC, koja je uspostavila novi horizontalni pravni okvir i regulirala zajednička pravila izravnog financiranja unutar CAP-a putem Europskog fonda za jamstva u poljoprivredi (EAGF). Navedene mjere zahtijevaju bolji sustav nadzora i praćenja poljoprivredne proizvodnje i općenito poljoprivrednih površina. To je važno kako bi se osigurala transparentnost i pravilno korištenje sredstava CAP-a te omogućio učinkovitiji nadzor nad poljoprivrednim sektorom.

Kandžija i Cvečić navode kako novi sustav izravnog financiranja europskih poljoprivrednika objedinjuje različite oblike izravnih plaćanja u jedan sveobuhvatni okvir. Taj okvir se temelji na prethodnim potporama tijekom određenog referentnog razdoblja i prilagođava se svim

mjerama uvedenim reformom ZPP-a. Iako se raskid pomoći od proizvodnje ne odražava na iznose koje poljoprivrednici primaju, glavna svrha je povećati učinkovitost potpora u generiranju dohotka. Stoga, isplate poljoprivrednicima putem jedinstvenih plaćanja uvjetovane su poštivanjem normi zaštite okoliša, sigurnosti hrane, dobrobiti životinja i sličnih propisa. Svi iznosi izravne pomoći poljoprivrednicima u pojedinoj kalendarskoj godini postupno se smanjuju progresivno za 3-5% do 2012. godine (modulacija) i preusmjeravaju se prema nadnacionalnoj podršci za ruralni razvoj.

Tablica 3: Raspon plaća u poljoprivredi

Pozicija	Rang plaće	Raspon plaće (u eurima)
Mesar	293. mjesto	620-1.111
Operater poljoprivrednih strojeva	371. mjesto	542-988
Poljoprivredni tehničar	381. mjesto	481-914
Poljoprivrednik (Agronom)	379. mjesto	543-967
Stočar	340. mjesto	550-1.153
Ratar	372. mjesto	547-985

Izvor: izrada autora prema službenoj stranici Moja plaća (2023.), „Pregled prosječnih plaća po kategoriji: poljoprivreda, prehrambena industrija“, dostupno na: <https://www.mojaplaca.hr/placa/poljoprivreda-prehrambena-industrija>, pristupljeno: 31.5.2023.

Tablica 4 prikazuje prosječne neto plaće za određenu poziciju u poljoprivredi te ih rangira na tržištu rada po plaćama. Iz tablice je vidljivo kako najveću prosječnu neto plaću dosežu stočari 1.153 eura dok im najmanja iznosi 550 eura, no taj raspon ih stavlja na 340. mjesto dok se mesari nalazi na 293. mjestu s minimalnom plaćom od 620 eura, a maksimalna iznosi 1.111 eura.

5.2. Problemi Hrvatske poljoprivrede

Tomić (2013) navodi da se poljoprivreda u Hrvatskoj suočava s brojnim izazovima i problemima koji otežavaju njen razvoj i održivost. Neki od ključnih problema su sljedeći:

1. Fragmentacija posjeda: Poljoprivredno zemljište u Hrvatskoj je često fragmentirano u male parcele, što otežava efikasno korištenje i implementaciju modernih poljoprivrednih tehnika. Fragmentacija također otežava ulaganja u poljoprivredu, jer vlasništvo često pripada više vlasnika, što komplicira donošenje odluka i provođenje zajedničkih projekata.
2. Nedostatak modernizacije: Mnogi dijelovi hrvatske poljoprivrede još uvijek koriste zastarjele tehnologije i metode rada. Nedostatak ulaganja u modernizaciju poljoprivrednih operacija, kao što su strojevi, oprema i tehnologija, ograničava produktivnost i konkurentnost hrvatskih poljoprivrednika.
3. Nedostatak stručne radne snage: Poljoprivreda zahtijeva kvalificiranu radnu snagu koja je upoznata s modernim poljoprivrednim praksama. Međutim, Hrvatska se suočava s problemom odljeva mladih stručnjaka iz ruralnih područja i nedostatkom mladih ljudi zainteresiranih za poljoprivredni rad. To stvara prazninu u radnoj snazi i ograničava mogućnosti razvoja poljoprivrede.
4. Financijska ograničenja: Nedostatak financijskih sredstava često je prepreka za razvoj poljoprivrede. Poljoprivrednici se suočavaju s poteškoćama u dobivanju povoljnih kredita i investicijskih potpora, posebno za male poljoprivredne subjekte. Nedostatak financijske podrške otežava modernizaciju, ulaganje u inovacije i povećanje konkurentnosti.
5. Klimatske promjene: Hrvatska je osjetljiva na klimatske promjene koje utječu na poljoprivrednu proizvodnju. Ekstremni vremenski uvjeti, poput suša, poplava i ekstremnih temperatura, mogu negativno utjecati na usjeve i stočarstvo. Poljoprivrednici se suočavaju s izazovima prilagodbe i osiguravanja otpornosti svojih operacija na klimatske promjene.
6. Nedovoljna podrška istraživanju i inovacijama: Nedostatak ulaganja u istraživanje i razvoj novih tehnologija za poljoprivredu ograničava inovacije u sektoru. Nedostatak podrške za istraživanje novih sorti usjeva, poljoprivrednih praksi i održivih modela proizvodnje ograničava napredak poljoprivrede u Hrvatskoj.

Konstantno isticalo, kako i danas, da je Hrvatska prepoznata kao zemlja s razvijenim turizmom i poljoprivredom te je neophodno ulagati u poljoprivredu, posebno s obzirom na turistički sektor. Unatoč tome, od osnutka samostalne demokratske države Hrvatske 1991. godine, nismo uspjeli postići stabilan razvoj poljoprivrede. Jedan od ključnih razloga trenutno nepovoljnog stanja u poljoprivredi leži u činjenici da tada nismo sustavno pristupili održavanju postojećih uvjeta poljoprivredne proizvodnje niti stvaranju poboljšanih novih uvjeta za efikasnu poljoprivredu. Na početku nismo učinkovito privatizirali veće, dobro organizirane, napredne društvene poljoprivredne kombinatne. Ta mala seoska obiteljska gospodarstva (koja su tada prosječno koristila 1,9 hektara zemljišta) bila su nepoželjna i sprječavana u razvoju tijekom proteklih četrdeset pet godina (posebno zbog demografskog starenja), te nisu imala izgleda za uspješnu proizvodnju u uvjetima sve jačeg tržišnog utjecaja, objašnjava Tomić (2013).

Jurišić (2013:219) navodi da unatoč obilju resursa kao što su tlo i voda, te općenito povoljnim klimatskim uvjetima, hrvatska poljoprivreda suočava se s nizom izazova i lošim rezultatima. Usporedbom ključnih pokazatelja između Hrvatske i ostalih država Europske unije, možemo identificirati slabe točke s kojima se hrvatska poljoprivredna politika hitno treba suočiti. Te točke uključuju:

- Nedovoljna ekonomija obujma u većini poljoprivrednih gospodarstava.
- Prekomjerna proizvodnja za vlastite potrebe, ograničeni kapaciteti, nedostatak specijalizacije, neiskorišteno državno zemljište i nedostatak udruživanja proizvođača.
- Neodgovarajuća struktura proizvodnje koja se uglavnom temelji na niskoprihodovnim djelatnostima.
- Niski prinosi u većini gospodarstava.
- Nedostatak znanja, nedostatna tehnološka osposobljenost, neadekvatna mehanizacija, nedovoljno navodnjavanje.
- Visoki troškovi proizvodnje.
- Mali i fragmentirani posjedi, neodgovarajuća tehnologija, skupa mehanizacija, visoki troškovi inputa, neefikasno korištenje resursa.
- Problematična prodaja proizvoda zbog malih količina, nedostatka standardizacije, nedovoljno razvijene izravne prodaje, nedostatka organiziranih kanala otkupa, dugih lanaca prodaje, nedovoljne povezanosti s prerađivačkom industrijom i turizmom,

nedovoljno brendiranih proizvoda, te raznolike i nesinkronizirane ponude bez pregovaračke snage.

5.3. Primjena ZPP-a u Hrvatskoj

S ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju, sve europske uredbe su automatski postale obvezujuće i primjenjive na nacionalnoj razini, uključujući one koje se odnose na provedbu Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP), s ograničenjima koja proizlaze iz pregovora. Kroz nacionalne propise kao što su zakoni, uredbe, pravilnici i ostali propisi, omogućeno je neometano provođenje europskih propisa. To se odnosi na definiranje nadležnih i izvršnih tijela, postupaka inspekcije, prekršajnih odredbi te odabira modaliteta mjera/pravila u skladu s dozvolama europskih propisa, navodi Jurišić.

Ulaskom Hrvatske u Europsku uniju, domaća proizvodnja i domaće tržište poljoprivredno-prehrambenih proizvoda doživjeli su značajne promjene. Postali smo dio jedinstvenog tržišta EU-a, što je rezultiralo uklanjanjem carinskih barijera između zemalja članica, omogućavajući slobodan protok roba i usluga te uspostavu zajedničkog trgovinskog režima koji uključuje carinsku uniju i jedinstvene trgovinske aranžmane s trećim zemljama. Od 1. srpnja 2013. godine, prestala je preostala carinska zaštita za uvoz poljoprivredno-prehrambenih proizvoda iz EU-a, a sporazumi poput CEFTA-e i ostalih trgovinskih sporazuma koje je Hrvatska ranije potpisala više se ne primjenjuju. Ovo je imalo značajan utjecaj na trgovinu poljoprivredno-prehrambenim proizvodima, otvarajući nove mogućnosti i izazove za domaću industriju u konkurenciji s drugim zemljama članicama EU-a, objašnjava Jurišić (2013:216).

Jurišić (2013) navodi da kada je riječ o primjeni mehanizama I i II stupa Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP) u Hrvatskoj od 1. srpnja 2013., situacija je sljedeća:

1. Mehanizmi uređenja tržišta primjenjuju se u skladu s važećom zakonodavstvom Europske unije, nakon akreditacije Agencije za plaćanja za svaku pojedinu mjeru.
2. Izravna plaćanja primjenjuju se u skladu s važećom zakonodavstvom Europske unije za proizvodnu 2013. godinu. To uključuje:
3. Jedinstvena nadoknada (SPS program) u obliku "prava na isplatu" prema regionalnom modelu. Isplate se temelje na površini obradive zemlje s jedinstvenim iznosima za cijelo područje Hrvatske, uz različite iznose za travnjake i ostale vrste obradivog

poljoprivrednog zemljišta. Također se primjenjuje "pravo na isplatu" iz Nacionalne rezerve za osjetljive sektore poput mlijeka, tova goveda, ovaca, koza i duhana.

4. Produktivno vezana plaćanja za sektore krava dojlja, ovaca i koza po grlu.
5. Specifična plaćanja za kontrolu mliječnosti kod krava.
6. Izravna plaćanja za iznimno osjetljive sektore poput mliječnih krava, krmača, šećerne repe, maslinovog ulja i duhana. Ta plaćanja su državne potpore i financiraju se isključivo iz Državnog proračuna tijekom trogodišnjeg prijelaznog razdoblja.

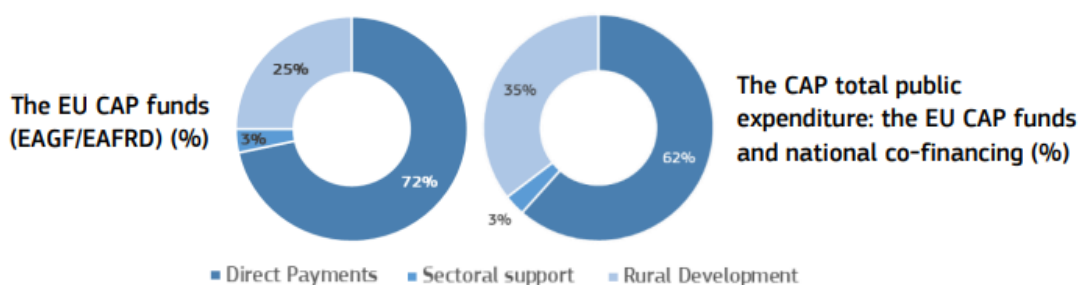
Mjere ruralnog razvoja u 2013. godini provode se prema IPARD programu (Instrument prepristupne pomoći u ruralnom razvoju).

6. Strateški plan Zajedničke poljoprivredne politike Europske unije 2023.-2027.

Strateški plan Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP) Europske unije obuhvaća dugoročne ciljeve i smjernice za poljoprivredni sektor. Ovaj plan je važan instrument za usmjeravanje poljoprivredne politike Unije prema postizanju željenih rezultata i ostvarivanju različitih ciljeva. U strateškom planu ZPP-a, utvrđuju se prioritete i mjere koje treba poduzeti kako bi se postigli ciljevi poljoprivrede EU. Ovaj plan uključuje širok spektar aspekata, uključujući poticanje održivosti, konkurentnosti, sigurnosti hrane, zaštite okoliša, ruralnog razvoja i društvene pravde.

Prema Agriculture and Rural development od 1. siječnja 2023. potpora poljoprivrednicima i ruralnim dionicima u 27 država članica EU-a. Države će se temeljiti na novom pravnom okviru ZPP-a i izborima navedenim u ZPP-u Strateški planovi, odobreni od strane Komisije. Odobreni planovi su dizajnirani za izradu. Značajan doprinos ambicijama strategije EU-a od farme do vilice i bioraznolikosti. Potpomognut sa 264 milijarde eura² sredstava EU-a za strateške planove, ZPP ostaje ključni alat za podršku otpornosti u poljoprivrednom sektoru i ruralnim područjima, pružanje hrane, sigurnost i omogućavanje prijelaza na održivost. Uključujući nacionalno sufinanciranje, ZPP mobilizira više od 307 milijardi eura javnih rashoda.

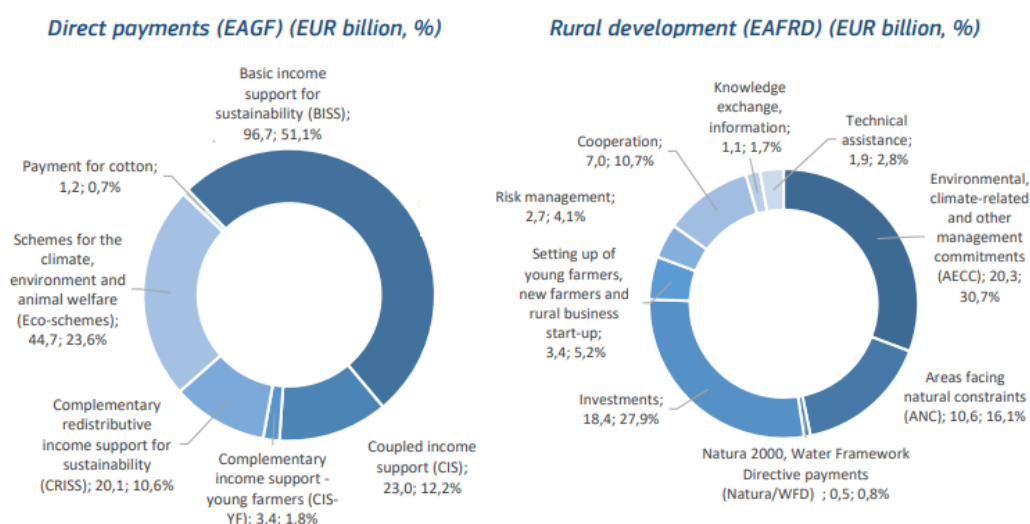
Slika 1: Raspodjela planiranih rashoda u okviru ZPP-a, %, 2023.-2027.

Izvor: Agriculture and Rural development (2022.), „ Common agricultural policy for 2023.-2027.“, dostupno na: https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2022-12/csp-at-a-glance-eu-countries_en.pdf , pristupljeno: 1.6.2023.

Usred klimatskih i geopolitičkih neizvjesnosti, rastućih ulaznih troškova i ekoloških i društvene izazove, stabilnu i predvidljivu potporu koju pruža CAP Strategic. Planovi će ojačati otpornost poljoprivrednika i ruralnih područja u razdoblju 2023.-2027. Osmišljeno je unutar čvrstog zajedničkog pravnog okvira EU-a, 28 strateških planova ZPP-a uključiti prilagođene strategije za rješavanje specifičnih okolnosti i potreba država članica, jer ne postoji „jedna veličina za sva“ rješenja. 28 strateških planova ZPP-a doprinosi okolišu i klimi u EU-u ambicije s osnovnim standardima koji daleko nadilaze trenutne odredbe ZPP-a, poticaji za dodatni trud i savjet, objašnjava Agriculture and rural development.

Slika 2: Planirana raspodjela izravnih plaćanja (EFJP) i fondova EU za ruralni razvoj (EPFRR), 2023.-2027.

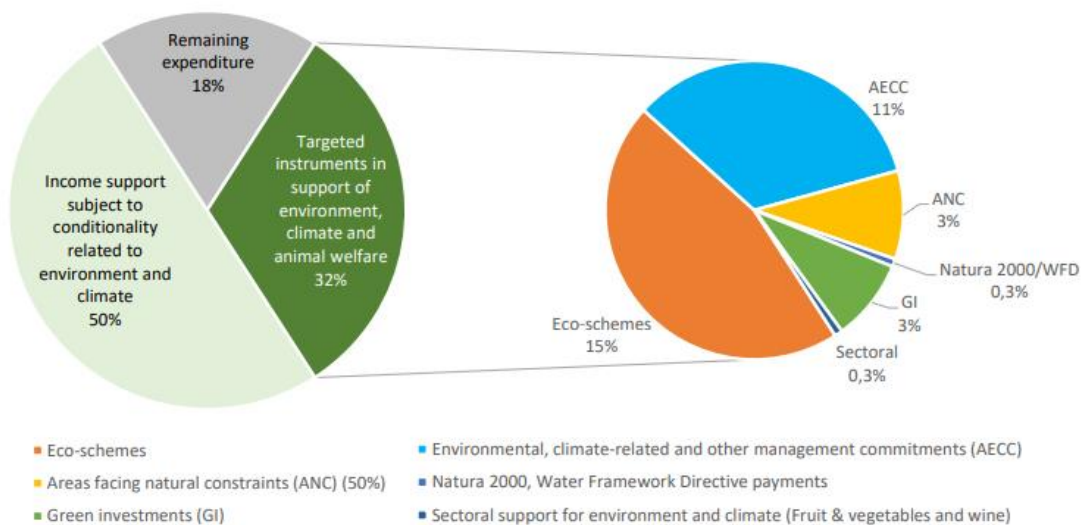

Izvor: Agriculture and Rural development (2022.), „ Common agricultural policy for 2023.-2027.“, dostupno na: https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2022-12/csp-at-a-glance-eu-countries_en.pdf , pristupljeno: 1.6.2023.

Slika prikazuje planiranu raspodjelu izravnih plaćanja iz čega je prikazano kako će 51,1% ići u osnovnu potporu dohotku za održivost, dok će 23,6% u sheme za klimu, okoliš i za dobrobit životinja. S druge strane, slika prikazuje raspodjelu fondova za ruralni razvoj pri čemu se 30,7% ulaže u klimu, okoliš i druge obveze menadžmenta. U razmjenu znanja i informacije ulagat će se 1,7%, u kooperaciju 10,7%, a u upravljanje rizicima 4,1%.

Svi poljoprivrednici primaju prihode od CAP-a podrška mora biti u skladu sa skupom zakonski zahtjevi upravljanja i osnovni standardi za okoliš i klima GAEC, nazvano "uvjetovanost". Ovi uvjeti bili znatno ojačani u usporedbi sa CAP-om 2014-2022, među ostalim uključivanjem nadograđenih zahtjeve za 'ozelenjavanje'. Strateški planovi CAP-a u potpunosti posvećuju 32% ili blizu 98 milijardi eura ukupno javno financiranje CAP-a pružiti posebne ekološke koristi za klimu, vodu, tlo, zrak, biološku raznolikost, i dobrobiti životinja te poticati prakse koje nadilaze uvjetovanost, navodi Agriculture and Rural development.

Slika 3: Javno financiranje CAP-a (2023.-2027.)

Izvor: Agriculture and Rural development (2022.), „ Common agricultural policy for 2023.-2027.“, dostupno na: https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2022-12/csp-at-a-glance-eu-countries_en.pdf , pristupljeno: 1.6.2023.

50% financiranja CAP-a trebalo bi ići u dohodovnu potporu za okoliš i klimu, dok 32% u instrumente za okoliš, klimu i dobrobit životinja. S druge strane, za financiranje zelenog ulaganja planira se odvojiti 3%, dok za eko sheme 5% te za AECC 11%.

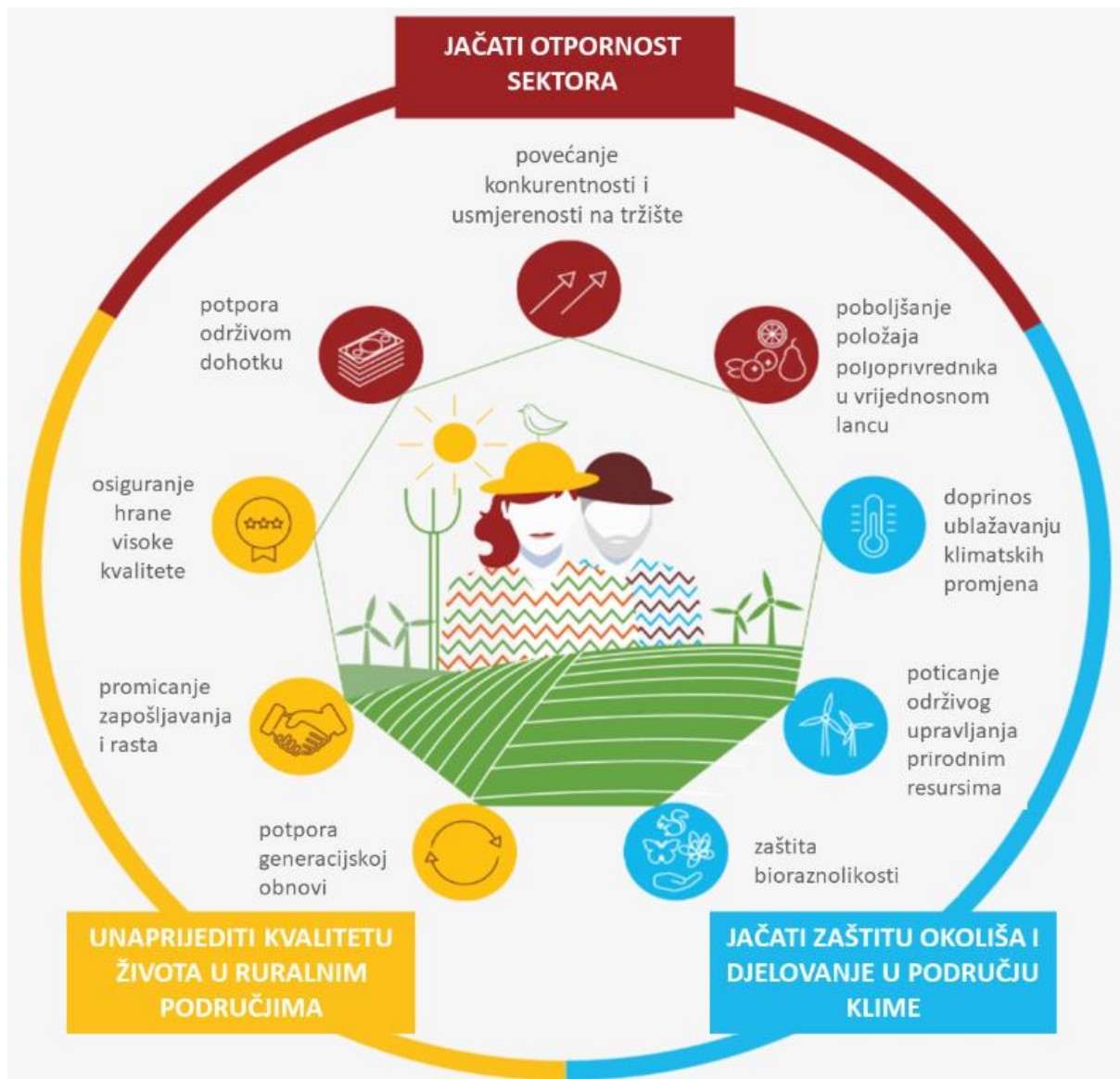
Prema Agriculture and Rural development mladi poljoprivrednici i generacijska obnova bit će podržan s najmanje 8,5 milijardi eura. Sredstva EU od 6,8 milijardi eura premašuje potrebni minimalni iznos, - 5,2% sredstava ruralnog razvoja i 1,8% izravnih plaćanja - za pomoć mladima i novim poljoprivrednici s dohodovnom potporom, troškove osnivanja svog poslovanja ili ulaganje. Neke države članice dodjeljuju dodatna sredstva za poticanje poljoprivredne sukcesija, pojačati ravnopravnost spolova u ruralnim područjima i ojačati položaj žena u poljoprivredi.

7. Strateški plan Zajedničke poljoprivredne politike Republike Hrvatske za razdoblje od 2023. do 2027. godine

Strateški plan Republike Hrvatske za razdoblje od 2023. do 2027., unutar okvira Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP), je programski dokument koji postavlja smjernice za korištenje financijskih sredstava europskih poljoprivrednih fondova (EPFJ i EPFRR) i implementaciju različitih instrumenata ZPP-a. Utvrđivanje potreba i prioriteta poljoprivrede i ruralnih područja u Hrvatskoj temelji se na opsežnim SWOT analizama za devet specifičnih ciljeva ZPP-a i međusektorskog cilja - modernizacije sektora putem poticanja znanja, inovacija i digitalizacije u poljoprivredi i ruralnim područjima, te poticanja njihove prihvaćenosti. Ovi ciljevi su definirani u temeljnim uredbama reformirane ZPP.

Ministarstvo poljoprivrede navodi da se ove godine obilježava šezdeseta obljetnica Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP) Europske unije. ZPP je uspostavljena u siječnju 1962. godine kao jedna od prvih zajedničkih politika i od samog početka predstavlja partnerstvo između poljoprivrede, društva i poljoprivrednika Europe.

Slika 4: Ciljevi ZPP-a

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede (2023.), „Strateški plan Zajedničke poljoprivredne politike Republike Hrvatske 2023.-2027.“, dostupno na: <https://ruralnirazvoj.hr/strateski-plan-zajednicke-poljoprivredne-politike-republike-hrvatske-2023-2027/>, pristupljeno: 1.6.2023.

Prihodi ostvareni u poljoprivredi i dalje su ispod prosjeka nacionalnog dohotka u cjelokupnom gospodarstvu, stoga je važno osigurati podršku koja će približiti poljoprivredu tom prosjeku. Izravna plaćanja koja doprinose dohotku pružaju poljoprivrednicima stabilan izvor prihoda. Ova podrška je ključna za zadržavanje poljoprivrednika, održavanje poljoprivredne proizvodnje te stanovništva u ruralnim područjima, navodi Ministarstvo poljoprivrede.

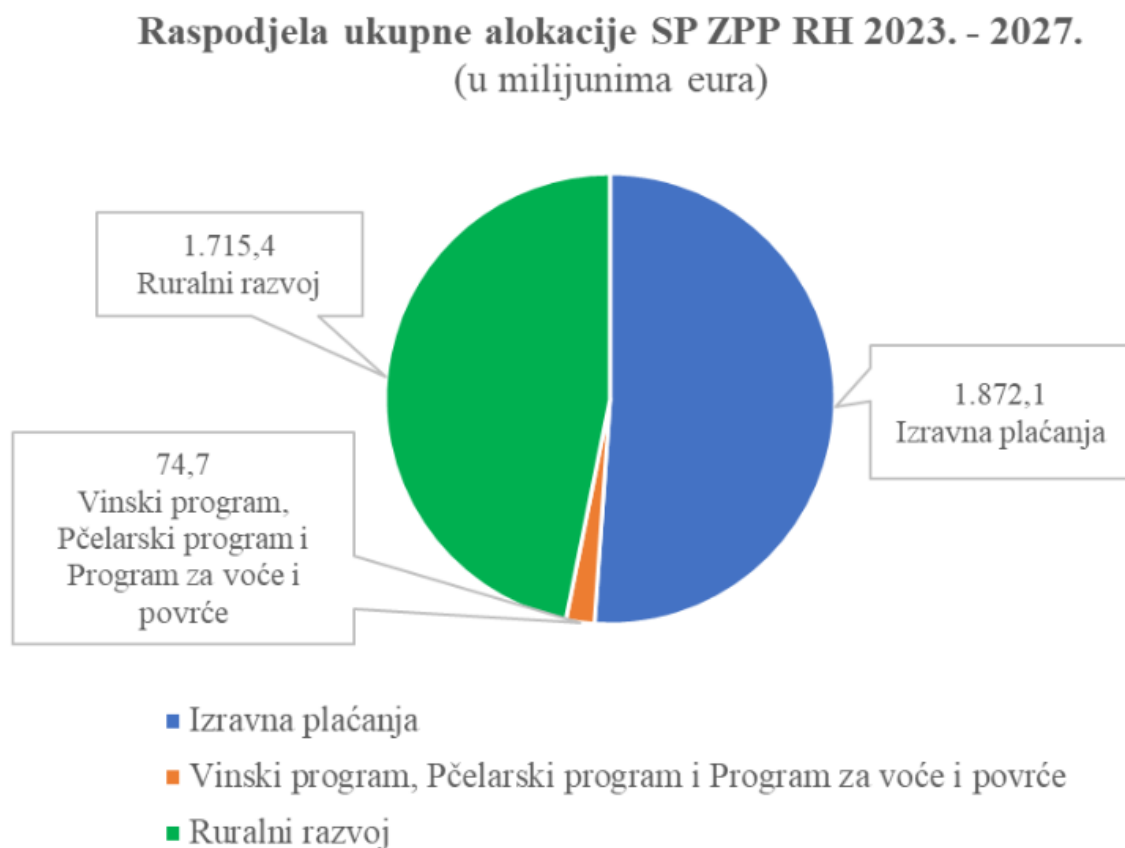
Ministarstvo poljoprivrede (2023) navodi da osnovni zahtjevi za povećanje konkurentnosti poljoprivredne proizvodnje uključuju ostvarivanje veće produktivnosti i proizvodnje putem primjene novih tehnika i tehnologija, uključujući digitalizaciju. Osim toga, važne su investicije u primarnu proizvodnju i preradu s ciljem stvaranja proizvoda veće dodane vrijednosti. Naglasak također treba biti na prepoznatljivosti proizvoda putem brendiranja. Poljoprivrednicima će biti omogućena savjetodavna podrška, kako putem javnih tako i privatnih savjetodavnih službi. Novi načini umrežavanja će biti uspostavljeni kako bi se olakšalo dijeljenje informacija, znanja i vještina putem Nacionalne ruralne mreže. Poljoprivrednici će imati priliku sudjelovati u projektima stvaranja inovativnih rješenja za specifične izazove proizvodnje i upravljanja gospodarstvom. Sve ove aspekte će integrirati Sustav poljoprivrednih znanja i inovacija - AKIS, čija je implementacija obavezna za sve države članice Europske unije.

Prema Ministarstvu poljoprivrede u Hrvatskoj postoji značajan broj malih poljoprivrednih gospodarstava koja se teško mogu samostalno održavati i ostvariti stabilne prihode. Kako bi se podržalo udruživanje, uveden je Strateški plan Zajedničke poljoprivredne politike (SP ZPP), koji pruža potporu osnivanju i radu proizvođačkih organizacija. Kroz zajedničko djelovanje, poljoprivrednici jačaju svoju poziciju na tržištu, skraćuju lanac opskrbe prehrambenim proizvodima do krajnjih potrošača te zajednički rade na izgradnji prepoznatljivosti i brendiranju svojih proizvoda.

Europski zeleni plan je strateški plan razvoja koji se usredotočuje na pitanja klime, okoliša i zaštite prirode. U skladu s reformom Zajedničke poljoprivredne politike, dio sredstava iz Strateškog plana Zajedničke poljoprivredne politike (SP ZPP) mora se dodijeliti navedenim prioritetima. Konkretno, najmanje 25% alokacije izravnih plaćanja putem ekoloških shema te najmanje 35% alokacije za ruralni razvoj putem okolišnih intervencija. Doprinos klimatskim ciljevima postići će se kroz potpore i ulaganja usmjerena na prilagodbu klimatskim promjenama, kao što su investicije u navodnjavanje, zaštitu usjeva od mraza i tuče, izgradnju nadstrešnica i lokvi za napajanje stoke te obnovu suhozida, terasa i živica, objašnjava Ministarstvo poljoprivrede(2023).

U prvom prijedlogu Strateškog plana Zajedničke poljoprivredne politike Republike Hrvatske (SP ZPP RH) predviđeno je ukupno 77 različitih intervencija, uključujući izravna plaćanja, sektorske mjere i intervencije ruralnog razvoja. Za ove intervencije osigurano je ukupno 3.393.546.640 eura iz europskih fondova, te 3.662.186.755 eura iz sredstava državnog proračuna Republike Hrvatske, navodi Ministarstvo poljoprivrede.

Slika 5: Raspodjela ukupne alokacije SP ZPP RH

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede (2023.), „Strateški plan Zajedničke poljoprivredne politike Republike Hrvatske 2023.-2027.“, dostupno na: <https://ruralnirazvoj.hr/strateski-plan-zajednicke-poljoprivredne-politike-republike-hrvatske-2023-2027/> , pristupljeno: 1.6.2023.

Iz slike je vidljivo kako 1.715,4 milijuna eura se odvaja za Ruralni razvoj, a za izravna plaćanja 1.872,1 milijuna eura i najmanje se odvaja za Vinski program, pčelarski program i program za voće i povrće.

Prema Ministarstvu poljoprivrede (2023) ukazuje se važnost intervencije LEADER putem Lokalnih akcijskih grupa (LAG) kao nositelja strateškog planiranja ruralnog razvoja na lokalnoj razini. Participatorni pristup omogućuje stanovnicima poljoprivrednih područja da kolektivno odrede smjer i prioritete razvoja. Ovaj pristup je prepoznat kao važan i na razini Europske unije, što je rezultiralo intenzivnim razvojem koncepta pametnih sela posljednjih godina. Koncept pametnih sela osigurava strateško planiranje na najnižoj razini. Također, na razini EU-a je usvojena Vizija razvoja ruralnih područja do 2040. godine putem participatornog pristupa. Iz te

vizije proizlazi Akcijski plan i Ruralni pakt s ciljem revitalizacije ruralnih područja, a koji uključuje umrežavanje svih dionika ruralnog i regionalnog razvoja.

8. Zaključak

Poljoprivreda je vitalna gospodarska grana koja igra ključnu ulogu u osiguravanju hrane, stvaranju zapošljavanja i održavanju ruralnih zajednica. Hrvatska, kao zemlja s bogatim poljoprivrednim resursima, ima veliki potencijal za razvoj ove industrije. Hrvatski poljoprivrednici se suočavaju s raznim izazovima i problemima. Jedan od njih je potreba za modernizacijom poljoprivredne infrastrukture i tehnologije kako bi se poboljšala produktivnost i konkurentnost. Investiranje u suvremene poljoprivredne metode, tehnologiju navodnjavanja, strojeve i opremu može pomoći poljoprivrednicima da povećaju svoje prinose i optimiziraju proizvodne procese. Uz sve izazove, poljoprivreda u Hrvatskoj ima i velike mogućnosti. Kvalitetni prirodni resursi, raznolikost klimatskih zona i tradicionalna znanja omogućuju razvoj različitih poljoprivrednih sektora, uključujući ratarstvo, voćarstvo, povrtlarstvo, vinogradarstvo, stočarstvo i ribarstvo.

Zajednička poljoprivredna politika (ZPP) je jedna od ključnih politika Europske unije (EU) koja regulira poljoprivredni sektor i pruža podršku poljoprivrednicima u zemljama članicama. Uvedena je s ciljem osiguranja stabilne opskrbe hranom, promicanja održivog poljoprivrednog razvoja, zaštite okoliša i podrške ruralnim zajednicama. ZPP je uspostavljena 1962. godine kako bi se suočilo s izazovima koje je poljoprivredni sektor tada imao, poput niske produktivnosti, visoke inflacije i nestabilnih cijena poljoprivrednih proizvoda. Od tada je prošla kroz nekoliko faza reformi s ciljem prilagodbe promjenama u europskom i globalnom okruženju. ZPP također podržava tržišnu organizaciju poljoprivrednih proizvoda, što uključuje mjere poput intervencijskih otkupa, regulacija tržišta i promicanje kvalitete poljoprivrednih proizvoda. U Hrvatskoj se primjenjuju zajednički standardi i propisi vezani za kvalitetu, sigurnost hrane te označavanje i certificiranje poljoprivrednih proizvoda.

Stalno usavršavanje, prilagodba novim tehnologijama i inovacije u poljoprivrednom sektoru ključni su za osiguranje održivog rasta i konkurentnosti. Ova industrija ima potencijal postati pokretač gospodarskog razvoja i stvaranja novih radnih mjesta u ruralnim područjima, pružajući kvalitetne prehrambene proizvode kako za domaće tržište, tako i za izvoz.

Literatura

1. Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (2011), „Vodič kroz zajedničku poljoprivrednu politiku“, dostupno na: https://razvoj.gov.hr/UserDocsImages//arhiva/Publikacije/ostale%20publikacije//CAP_Info_campaign_brochure.pdf , pristupljeno: 23.5.2023.
2. Agriculture and Rural development (2022.), „ Common agricultural policy for 2023.-2027.“, dostupno na: https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2022-12/csp-at-a-glance-eu-countries_en.pdf , pristupljeno: 1.6.2023.
3. Economy-pedia (2023.), „Intenzivna poljoprivreda“, dostupno na: <https://hr.economy-pedia.com/11034912-intensive-agriculture> , pristupljeno: 22.5.2023.
4. Economy-pedia (2023.), „Tradicionalna poljoprivreda“, dostupno na: <https://hr.economy-pedia.com/11034912-intensive-agriculture> , pristupljeno: 22.5.2023.
5. Europska komisija (2023), „Ekološka poljoprivreda u kratkim crtama“, dostupno na: https://agriculture.ec.europa.eu/farming/organic-farming/organics-glance_hr , pristupljeno: 22.5.2023.
6. Europska komisija (2023), „Korisnici sredstava CAP-a“, dostupno na: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/financing-cap/beneficiaries_en , pristupljeno: 24.5.2023.
7. Europska komisija (2023), „Ukratko o zajedničkoj poljoprivrednoj politici“, dostupno na: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-glance_hr , pristupljeno: 24.5.2023.
8. Europski parlament (2023), „Drugi stup ZPP-a: politika ruralnog razvoja“, dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/110/drugi-stup-zpp-a-politika-ruralnog-razvoja> , pristupljeno: 24.5.2023.
9. Europsko vijeće (2023), „Zajednička poljoprivredna politika“, dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/cap-introduction/> , pristupljeno: 23.5.2023.
10. Hajduković, Ive, and T. Radić Lakoš. "Održiva poljoprivredna proizvodnja kao odgovor na degradaciju tala." *Zbornik radova Veleučilišta u Šibeniku* 4.1-2 (2010): 113-123.
11. Hrvatska enciklopedija (2023), „ Poljoprivreda“, dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=49324> , pristupljeno: 10.5.2023.

12. Hrvatski sabor (2021), „Izvješće o stanju u prostoru Republike Hrvatske za razdoblje od 2013.-2019. godine“, dostupno na: https://sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2021-02-25/154403/IZVJ_STANJE_U_PROSTORU_RH_2013-2019.pdf , pristupljeno: 23.5.2023.
13. Jošt, Marijan, and Vesna Samobor. "Oplemenjivanje bilja; proizvodnja hrane i održiva poljoprivreda." *Agronomski glasnik: Glasilo Hrvatskog agronomskog društva* 67.5 (2005): 427-443.
14. Jurišić, Ž. (2013.), „Hrvatska poljoprivreda u zajedničkoj poljoprivrednoj politici Europske unije: sadašnjost sutrašnjica“, dostupno na: https://hrcak.srce.hr/upute/upute_autorima_Civitas_Crisiensis_Radovi_Zavoda_za_znanstvenoistrazivacki_i_umjetnicki_rad_Koprivnicko-krizevacke_zupanije_u_Krizevcima.pdf , pristupljeno: 25.5.2023.
15. Kandžija, V., Cvečić, I. (2010.), „Ekonomika i politika Europske unije“, Rijeka, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci
16. Kersan-Škabić, I. (2015.), „Ekonomija Europske unije“, Pula, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“
17. Ministarstvo poljoprivrede (2023.), „Strateški plan Zajedničke poljoprivredne politike Republike Hrvatske 2023.-2027.“, dostupno na: <https://ruralnirazvoj.hr/strateski-plan-zajednicke-poljoprivredne-politike-republike-hrvatske-2023-2027/> , pristupljeno: 1.6.2023.
18. Ministarstvo poljoprivrede (2023.), „Ekološka poljoprivreda“, dostupno na: <https://poljoprivreda.gov.hr/ekoloska-poljoprivreda-96/96>, pristupljeno: 29.5.2023.
19. Moja plaća (2023.), „Pregled prosječnih plaća po kategoriji: poljoprivreda, prehrambena industrija“, dostupno na: <https://www.mojaplaca.hr/placa/poljoprivreda-prehrambena-industrija> , pristupljeno: 31.5.2023.
20. Republika Hrvatska (2023), „Razvoj zajedničke poljoprivredne politike“, dostupno na: <https://www.savjetodavna.hr/2011/10/11/razvoj-zajednicke-poljoprivredne-politike-u-eu/> , pristupljeno: 23.5.2023.
21. Tomić, F. (2013.), „Stanje i mjere unapređenja Hrvatske poljoprivrede u svjetlu pristupa Europskoj uniji“, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/179317> , pristupljeno: 31.5.2023.
22. Zakon.hr(2023.), Zakon o poljoprivredi (Glava 2.), dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/232/Zakon-o-poljoprivredi> , pristupljeno: 22.5.2023.

Popis slika

Slika 1: Raspodjela planiranih rashoda u okviru ZPP-a, %, 2023.-2027.	36
Slika 2: Planirana raspodjela izravnih plaćanja (EFJP) i fondova EU za ruralni razvoj (EPFRR), 2023.-2027.	37
Slika 3: Javno financiranje CAP-a (2023.-2027.)	38
Slika 4: Ciljevi ZPP-a.....	40
Slika 5: Raspodjela ukupne alokacije SP ZPP RH	42

Popis tablica

Tablica 1: Glavni pokazatelji Hrvatske i EU poljoprivrede	26
Tablica 2: Površine korištenog poljoprivrednog zemljišta i površine pod ekološkom proizvodnjom	29
Tablica 3: Raspon plaća u poljoprivredi.....	31